

Mens en Wereld



Terwijl ik dit stukje schrijf, hebben we hier thuis zojuist met ons allen uitvoerig het werkwoord „ziek zijn” vervoegd. In alle personen en vormen. „Ziek worden”, „ziek zijn” en „ziek geweest zijn”. Aan dit laatste zijn we nu bezig en dat is ook nog vrij vervelend.

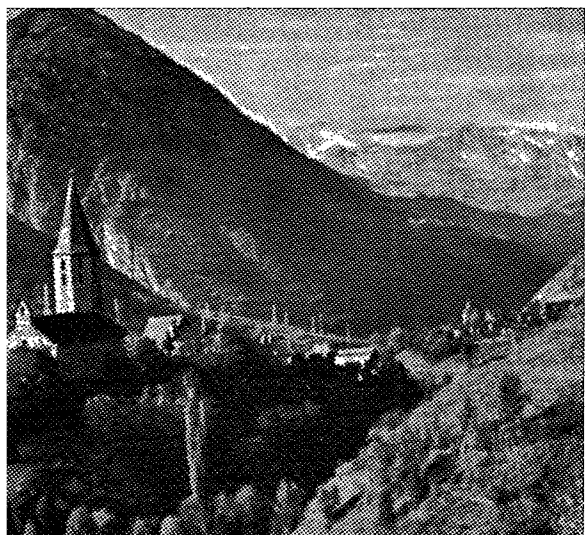
Op zichzelf is het eigenlijk niet zo vreselijk, een griepje. Lekker een paar dagen in bed, met kruiken en warme dranken, een sinaasappeltje en een beschuitje, maar als iedereen tegelijk ziek is, dan val je niet meer op. Dan sta je zelf hoestend en snuitend je citroenen in de keuken uit te persen, zonder een woord van medeleven of steun om je heen. Dat is dan wel zuur natuurlijk en vooral voor mijn man was dit een ongewone belevens. Die pleegt anders zijn griepen te vieren, opgebaard op de divan in de huiskamer, omringd door de complete Verzamelde Geschriften van Robert Fruin, tien lijvige delen, in bruin leer en dan maar lezen: „Het veldtochtsplan van Alva voor 1572.” Hoe verzint zo'n man het, maar hij kikkerde er altijd helemaal van op. Nu ja, ook wel van de koffie-met-cognac en de thee-met-citroenen, maar psychisch was het Fruin, de opstellen over de tachtigjarige oorlog.

Deze keer was het echter anders, te onrustig, denk ik voor de veldtocht van Alva. In plaats daarvan lagen er nu steeds landkaarten op tafel om de zomervakantieplannen uit te stippen. Toch iets met tochten, maar meer vrede-lievend.

„Moet je zien,” zei hij met een grocstem door zijn neus, „dan gaan we over Bordeaux naar beneden en dan zo...” „Als ik naar beneden kijk, valt mijn hoofd eraf,” zei ik. „Bovendien wil ik niet eens met vakantie. Ik ga toch dood.” Dat maakte helaas niet de minste indruk. Terecht, achteraf gezien en zo ging de tocht verder. De plannen werden steeds duidelijker en wel prettig eigenlijk om je voor te stellen in de benauwdheid. Er werd een brief gestuurd aan de burgemeester van een piepklein dorpje in Noord-Spanje, om te vragen of een bepaald stukje weg wel goed berijdbaar was met een auto. „Daar hoor je nooit wat op!” zei iedereen. „Dat doen ze niet in Spanje!”

Toch kwam er na een poosje een allervriendelijkst antwoord. En dan heb je plotseling het gevoel, door zo'n simpel briefje, dat je weer in de mensheid gelooft. Je krijgt ineens weer zin in het leven. Dat is altijd zo, vind ik, een mens moet iets plezierigs hebben om aan te denken, dan kan hij bergen verzetten.

Nu ja, bergen, als u de Pyreneeën dan nog maar even laat staan zoals op dit plaatje, totdat wij er deze zomer geweest zijn.



HONGER

ziekte van miljoenen

De ernstige hongersnoden die vroeger hele bevolkingen uitroeiden, komen tegenwoordig nog maar zelden voor, maar miljoenen mensen lijden nog honger. Deze honger kan het gevolg zijn van een algemeen gebrek aan voedsel, maar het is meestal het gevolg van een specifiek gebrek aan bepaalde voedingsbestanddelen zoals eiwitten, vitaminen, of minerale zouten. Zonder voldoende hoeveelheden hiervan kan niemand echt gezond zijn, terwijl een algeheel ontbreken van één of meer ervan verantwoordelijk is voor de ondervoeding en de slechte gezondheidstoestanden die heden ten dage in een groot gedeelte van de wereld heersen.

Toen de mensen nog de hongersdood voor ogen hadden wisten zij precies waar dat aan lag, maar tegenwoordig zijn miljoenen mensen ziek zonder te begrijpen dat dat veroorzaakt wordt door een geheel of gedeeltelijk gebrek aan noodzakelijke voedingsbestanddelen.

In die landen waar de meeste mensen zich geen vlees, vis, eieren, melk of voedzame plantaardige etenswaren kunnen veroorloven naast hun gebruikelijke meelspijzen is de bevolking slecht bestand tegen ziekte en heeft zij weinig werkkraft tengevolge van een wijdverbreide toestand van ondervoeding. Deze toestand vergert de schade aan de nationale economie door slechte gezondheid en economische verliezen.

Zuigelingen en kinderen zijn de voornaamste slachtoffers van deze chronische vorm van honger. Miljoenen van hen worden ziek en velen sterven jong, alleen maar omdat zij niet genoeg eiwit in hun dieet krijgen, terwijl velen die het overleven gemakkelijk ten prooi vallen aan andere kinderziekten.

Alleen de produktie van goedkoop voedsel, dat voldoende eiwitten, vitaminen, etc. bevat kan het middel vormen om de mensen ertoe te brengen hun normale dieet te verbeteren. Dit zal geen gemakkelijke taak zijn aangezien eetge-

woonten en bestaande opinies over eetwaren een moeilijk te veranderen onderdeel vormen van het gevestigde cultuurpatroon van een volk.

Bepaalde ziekten die rechtstreeks veroorzaakt worden door slechte voeding, zoals berri-berri, pellagra, scheurbuik, Engelse ziekte, kroep, bloedarmoede, en een soort blindheid bij kinderen zijn, dankzij een beter dieet al uit vele landen verdwenen en zouden overal verdwijnen wanneer het dagelijks voedsel van de mensen voldoende hoeveelheden van de noodzakelijke bestanddelen zou bevatten.

Bij de opleiding van artsen, verpleegsters en andere employées in gezondheidsdiensten moet er op het nauwer verband tussen een goed dieet en een goede gezondheid gewezen worden, zodat zij de mensen onder wie zij werken, kunnen onderrichten en beïnvloeden. Research is ook nodig, want onze kennis over de slechte gevolgen van de verschillende soorten honger is nog zeer gebrekkig.

Honger wordt op het ogenblik door miljoenen werkelijk geleden. De voedsel- en landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO) heeft over de gehele wereld een campagne tegen de hoger gelanceerd – de zgn. Freedom from Hunger Campaign. Hieraan doet de wereldgezondheidsorganisatie van ganser harte mee. Ik hoop dat mensen overal op aarde zich op deze Wereldgezondheidsdag een voorstelling zullen proberen te maken van dat hongerprobleem en de daarbij horende ziekte en dood. De bestrijdingsmiddelen zijn over het algemeen bekend – zij vereisen gelijktijdig ingrijpen op landbouwkundig, medisch en op voedkundig gebied, en om succes te hebben moeten zij de medewerking hebben van de regeringen en volkeren van alle landen, zowel arm als rijk.

Dr. M. G. Candau

Dir. Wereld Gezondheidsorganisatie

Uitgave van het Humanistisch Verbond – Verschijnt om de veertien dagen
18e jaargang no. 7 – 6 april 1963

WERELDGEZONDHEIDSDAG 1963

Kritisch allerlei

Van enige sympathie voor Bidault – althans voor de Bidault van 1963, om een door prof. Stuiveling gewenste verijning aan te brengen – zal men ons wel niet willen verdenken. Wie zelfs het gebruik van terreur niet afwijst om zijn politieke doeleinden te bereiken, is voor ons onbetrouwbaar, erger, misdadig. Dat neemt evenwel niet weg, dat mensen die de voorlichting hebben te verzorgen, het volste recht hebben een dergelijk figuur voor de televisiecamera's te halen. Dat is alleen al gerechtvaardigd, omdat ze daardoor hun kijkers op het gevaar van min of meer fascistische avonturen kunnen wijzen. Dat laatste vooral schijnt de opzet geweest te zijn van de KRO-uitzending die niet doorging, en het is niet genoeg te betreuren, dat de KRO voor regeringsdreigementen is gezwicht en het niet heeft laten aankomen op een daadwerkelijk ingrijpen, waar naar onze mening alleen door de in de Tweede Kamer gehanteerde spitsvondigheden enig argument voor te vinden kon zijn. In feite is wat de regering – moeten we schrijven de heer Luns? – gedaan heeft, een ingrijpen in de vrijheid van meningsuiting, die in een democratie ontoelaatbaar moet worden geacht. Zij is voor dat ingrijpen terecht veroordeeld, waarbij overigens de houding van de liberalen ons zeer teleurstelde, omdat het hier toch waarlijk wel om een principiële uitspraak ging. Men heeft – en laten we daarom hopen dat het bij deze ene gelegenheid zal blijven – om een de regering op dat moment onwelgevallige uitzending te voorkomen, zijn toevlucht genomen tot een middel dat in Frankrijk maar al te veel wordt toegepast. Maar in Frankrijk bestaat dan ook geen vrije meningsuiting, daar is regeringsingrijpen, tot in de persorganen toe, aan de orde van de dag. Wij hadden er verstandig aan gedaan president De Gaulle kort voor zijn bezoek eens te laten merken hoe een democratie fungeert, in plaats van hem gunstig te stemmen door een stapje te doen in de richting van een „geleide democratie” zoals hij die voorstaat.

Een paar dagen voor het eerste koekoeksei van 1963 werd gevonden, is er zo'n soort ei gelegd in het Hollandscheveld in Drente. Het bleek echter een stink-ei te zijn, want anders kan men de praktijken toch moeilijk kwalificeren van degenen die enkele arme boeren ertoe wisten te brengen huis en hof te verlaten om een vete met het Landbouwschap uit te vechten, waarbij van tevoren vast stond, dat ze toch aan het kortste eind zouden trekken. Als men bezwaren tegen het Landbouwschap heeft, heeft men die tegen een instelling die berust op een wet. Men moet in een democratische samenleving dan trach-

ten die wet veranderd of afgeschaft te krijgen. Dat kan door de leden van het parlement van zijn mening in kennis te stellen en als dat niet helpt wat ons betreft ook door buitenparlementaire actie. Maar wanneer die laatste gebruik maakt van de onwetendheid in enkele achtergebleven gebieden van ons land en dan van die onwetendheid zodanig misbruik maakt, dat enkele arme mensen er regelrecht het slachtoffer van worden, dan is dat een handelwijze waardoor men het laatste restje sympathie bij ieder weldenkend mens verspeelt. Het is te hopen, dat de heer Koekoek dat zal ervaren, als hij met zijn partij van „vrije boeren” nog eens aan verkiezingen deelneemt, want er is weinig behoefte aan een zo weinig constructieve figuur in ons parlement, wiens streven bovendien gevaarlijke fascistische trekken vertoont (men denke aan de simplificatie, die hem onze politie als leden van de Oostberlijnse „Volkspolizei” deed zien, en aan het gebruik van geweld tegen overheidsdienaren waarvoor zijn aanhangers niet terugschrokken). Het Landbouwschap blijft bij deze hele rel terecht op de achtergrond, de zinloze agressie had zich net zo goed tegen een ander stukje maatschappelijke ordening kunnen richten. Verstandige mensen constateerden alleen een betreunswaardige afstand tussen de leiding van dat schap en althans sommige van zijn leden. Ernstiger aspect, vooral in verband met die fascistische trekjes, was, dat dit alles koren op de molen was van „een bekend ochtendblad” met een in dit opzicht verre van brandschoon verleden. Misschien is het eigenlijk nóg wel ernstiger, dat dit en soortgelijke bladen in ons brave vaderland zo veel worden gelezen...

De volkstelling geeft nog steeds aanleiding tot beschouwingen, ook – en vooral natuurlijk – in de protestantse wereld, waar men de achteruitgang van 31 tot 28 procent van de hervormde kerk te verwerken kreeg. In Contact, gemeenteblad van Kerk en Wereld, geeft ds. A. Faber als zijn mening, dat de geloofsafval bij de rooms-katholieken ook aanzienlijk is, maar alleen door het hoge geboortecijfer in die groep wordt verbloemd. En van de opnieuw toegenomen groep buitenkerkelijken zegt hij: „Men moet ze vooral niet willen bestempelen als humanisten of iets dergelijks. Grotendeels zijn het lieden die op geen enkele manier iets met een kerk te maken hebben. Ze weten amper een dominee van een pastoor te onderscheiden.” Het kan zijn, al lijkt het ons wat sterk, maar het belangwekkendst vonden wij toch wat hij over het protestantse verlies had op te merken. Welnu: „Overigens weet ik ook van talloze buitenkerkelijken die intens

medeleven met wat in de hervormde kerk allemaal gebeurt. Ik weet ook van vele buitenkerkelijke rooms-katholieken, die wel zullen oppassen, dat ze op een formulier de werkelijkheid laten zetten. Ze zijn r.k., ja op een volkstellingformulier! En daar blijft het dan bij. En verder weten wij allemaal, dat er vele mensen buitenkerkelijk zijn, omdat het zo lekker goedkoop is. Maar je moet als dominee niet proberen hen als buitenkerkelijken te beschouwen. Wij „horen er net zo goed bij, en wij geloven toch ook in God”. In gesprekken met buitenkerkelijken val ik altijd weer van de ene verbazing in de andere.”

Maar de grootste verbazing zal voor dr. Faber toch nog moeten komen, als hij tot de ontdekking komt hoeveel mensen die wel braaf N.H. op formuliertje invullen, in feite buitenkerkelijk zijn. Want wel tracht hij de groep buitenkerkelijken als een slappe massa eigenlijk-nog-wel-godsdiensigen voor te stellen, wel ondergraaft hij de waarde van het in percentage uitgedrukte aantal katholieken, maar die hele grote categorie in eigen gelederen, die zelden of nooit een kerk van binnen ziet, die met geen enkele dominee ooit iets te maken heeft, die vergeet hij liever in zijn beschouwing. Als die groep zich te eniger tijd eens wat bewuster wordt van zijn praktische buitenkerkelijkheid, zal ds. Faber nog eens iets te zien krijgen. Wij zijn bang voor hem, dat die paar gelovige buitenkerkelijken daar niet tegenop wegen...

Een ander aspect van de onmiskkenbaar toegenomen roomse macht behandelt De Protestant, die, na te hebben gewezen op de invloed van het geboortecijfer in die kring en op de mogelijkheid dat zich dat als gevolg van zich wijzigende opvattingen wel eens in dalende lijn zou kunnen bewegen, opmerkt:

„In onze drie grootste steden is het percentage roomsen nauwelijks gestegen: in Amsterdam met 0,2, in Rotterdam met 0,6 en in Den Haag met 0,5 pct. Nader onderzoek zal wel aan het licht brengen, dat deze geringe groei grotendeels toe te schrijven valt aan de toenemende ontkerkelijking en ontkerstening, waarmee ook de r.-k. kerk vooral in de grote steden te kampen heeft. Opvallend is ook dat de twee enige provincies waarin niet van een groei, maar van een relatieve teruggang van de roomse gezindte sprake is, juist de twee bij uitstek roomse provincies zijn: Noord-Brabant en Limburg! Dit alles neemt niet weg, dat de invloed en de macht van de r.-k. sinds 1947 versterkt zijn.”

HET TWISTGESPREK

– Ik lees nooit poëzie want ik begrijp er niets van.
– Ik lees veel poëzie en ik begrijp er ook niets van.
– Waarom leest gij dan poëzie?
– Om te begrijpen dat alleen het onbegrijpelijke waarachtige betekenis heeft. En ook omdat het begrijpelijke mij niet boeit. J. Greshoff
(De Gids, september 1962. Uitg. Meulenhoff, Amsterdam)

De Protestant merkt terecht op, dat die cijfers nog niet zo heel veel zeggen, maar dat alles ervan afhangt in welke geest deze versterkte macht en invloed zal worden aangewend. Men is daarover niet pessimistisch, maar dat niet iedereen er zo over denkt, blijkt al uit het onderschrift van Bevrijdend Denken bij dit berichtje: „Wij well!”, dat in zijn kernachtigheid niets aan duidelijkheid te wensen overlaat.

Nu zijn wij, met treffende voorbeelden in West-Europa zo dicht voor het grijpen, ook niet direct hoopvol gestemd over de mogelijkheid onze geestelijke vrijheid ongerept te handhaven, als de meerderheid in Nederland rooms zou zijn. Maar het zou toch te beperkt zijn het oog te sluiten voor progressieve ontwikkelingen die zich in het katholieke kamp voordoen, en die er toch toe zouden kunnen bijdragen onze hoop weer wat aan te wakkeren. Een klein voorbeeldje daarvan vonden wij in De Volkskrant:

„Onlangs is hier in Eindhoven een huwelijk gesloten tussen een katholiek en een protestant. Van katholieke zijde is dit huwelijk met toestemming van het bisdom ingezegend (...). Aan de partijen is daarbij gevraagd te beloven, dat zij hun kinderen een christelijke opvoeding zullen geven. Tot nog toe was het gebruikelijk de belofte van een katholieke opvoeding te verlangen. De pastoor heeft na deze plechtigheid de Heilige Mis opgedragen, niet de huwelijksmis doch de mis van de dag. Daarna heeft een gereformeerd predikant het paar met een toespraak een bijbel overhandigd. Deze korte plechtigheid werd door de pastoor bijgewoond. (...) Op het Bossche bisdom is verklaard, dat het hier ging om pastoraal beleid in een individueel geval. Het uitreiken van de bijbel geschiedde buiten de liturgie om.”

Ach ja, dat laatste mag allemaal wel waar zijn, natuurlijk zijn er beperkingen en spitsvondigheden bij nodig, maar dat neemt niet weg, dat het gebeurd is. En als de katholieke kerk van die onredelijke eis van een katholieke opvoeding als voorwaarde voor gemengde huwelijken afziet (voorlopig nog in een individueel geval, maar wie weet maakt deze zwaluw nu eens wél zomer), dan is daarmee een stukje verdraagzaamheid in die hechte burcht veroverd, dat ook onze aandacht verdient. Al zal het nog wel even duren voordat een huwelijk tussen een humanist en een katholiek van de zijde van de kerk niet meer op bezwaren stuit. Maar is het wel zo'n gek idee dan de eis van een opvoeding in verdraagzaam te stellen?

De niet-aanwezige huisvrouw (2)

„De niet-aanwezige huisvrouw” heet het boek, dat het R.K. Bureau voor Geestelijke Volksgezondheid heeft uitgegeven ter gelegenheid van zijn 10-jarig bestaan. Een voortreffelijk boek, zei ik al in een vorig artikel over de gehuwde, buitenshuis werkende vrouw.

Na een inleiding van prof. Buytendijk geven tien deskundigen hun visie op verschillende aspecten van het verschijnsel. Het zijn niet allen katholieken die aan dit boek hebben meegewerkt. De protestantse mevrouw dr. Diemer-Lindeboom en de vrijz.-protestantse mevrouw Verwey-Jonker hebben er bijv. ook een bijdrage aan geleverd. Het belangrijkste van dit boek vind ik de geest waarin alle bijdragen geschreven zijn. Die geest zou ik willen proberen op te roepen door de volgende stellingen, die men over verschillende artikelen verspreid te ginkomt.

a. De vrouw is een zelfstandige persoonlijkheid met een recht op eigen beslissing en eigen verantwoordelijkheid. De tijd dat anderen (de algemene moraal, de publieke opinie) beslissen wat de vrouw „behoort” en wat ze „niet behoort”, is voorbij. Alleen zijzelf heeft het recht haar eigen plaats te bepalen. Het is onjuist te menen, dat de vrouw meer „geborgenheid” wenst dan eigen verantwoordelijkheid. Dit standpunt komt sterk naar voren in het artikel van prof. Buytendijk.

b. Voor sommige vrouwen, vooral ouderen die uit de kleine kinderen zijn, kan werken buitenshuis een zegen zijn, een heilzaam middel tegen vele lichamelijke en geestelijke klachten die eigenlijk hun oorsprong vinden in een tekort aan levenstaak. De bekende dokter Trimbos schrijft hierover uitvoerig n.a.v. zijn ervaringen in zijn praktijk als psychiater.

c. De gedachte dat de moeder haar kinderen altijd ernstig te kort doet als ze buitenshuis werkt, berust op een onjuiste uitleg van de resultaten van enkele wetenschappelijke onderzoeken. Belangrijker dan de vraag of de moeder altijd thuis dan wel periodiek tijdelijk afwezig is, is de aard van de gevoelsband tussen moeder en kind. Wanneer die band goed is, is het al of niet buitenshuis werken van de moeder van betrekkelijk ondergeschikt belang. Dit standpunt komt naar voren in een artikel van dr. Van Meurs. Voor jongere kinderen acht dr. Van Meurs het thuis blijven van de moeder meestal toch de beste oplossing.

d. Onze maatschappij zou in haar geheel schade lijden indien de getrouwde vrouwen niet wat meer zouden gaan werken. Dat wil beslist niet zeggen dat iedere getrouwde vrouw haar huis uit moet, het wil ook niet zeggen, dat de moeders van jonge kinderen er nu zo geweldig goed aan doen, hun huis te verlaten (al behoort in laatste instantie de moeder zelf daarover te beslissen) maar vooral oudere getrouwde vrouwen zouden een zeer welkome bijdrage kunnen leveren aan ons gemeenschappelijk welzijn. Vele noodzakelijke functies in de dienstverlenende beroepen blijven nu on vervuld, waardoor veel mensen, vooral ook kinderen, in hun gevoelsleven ernstige schade oplopen.

e. T.a.v. het probleem van de werkende getrouwde vrouw is traditie en conventie wel eens verward met hetgeen de godsdienst voorschrijft. Het laatste vind ik vooral voor ons humanisten zo belangrijk. Hier is een boek uit katholieke hoek, waarmee men het als humanist volkomen eens kan zijn. Natuurlijk staat er wel iets in, dat men niet kan onderschrijven, maar dat komt dan niet doordat men als humanist daarover principieel anders denkt dan een katholiek, maar eenvoudig doordat de ene mens wel eens een ander inzicht heeft in allerlei praktische problemen dan de andere. Ook niet alle humanisten denken over deze zaken hetzelfde en evenmin alle katholieken.

Nog wel wensen

Ik acht dit boek een belangrijke bijdrage tot de geestelijke volksgezondheid omdat het een speciaal, veel voorkomend, menselijk probleem duidelijk stelt en ont doet van die merkwaardige emotionele en zelfs religieuze geladenheid, die het in ons land dikwijls heeft. Toch heb ik nog wel wensen. In dit boek komt een artikel voor van dr. Van Meurs over het kind van de getrouwde, buitenshuis werkende vrouw. Zo'n artikel kan natuurlijk in een boek als dit niet ontbreken. Maar ik zou toch ook wel graag een bijdrage hebben gezien over de man van deze vrouw. Uit mijn omgang met verschillende werkende getrouwde vrouwen en getrouwde vrouwen, die wel graag buitenshuis zouden willen werken, is mij bekend dat de man vaak problemen oproept, soms zelfs meer dan de kinderen. De man kan vaak niet goed verdragen dat ook zijn vrouw inkomsten heeft. Waarom eigenlijk? Sommige mannen schijnen het moeilijk te kunnen verteren, als hun vrouw evenveel opleiding heeft en evenveel maatschappelijke ervaring, als zijzelf.

Ook komt het voor, dat de man het slecht verwerken kan als de vrouw evenveel verdient als hij. Wie wel eens gelegenheid krijgt met vrouwen intiem te praten, krijgt nogal eens klachten over allerlei in de ogen van de vrouw kleinzielige tegenwerking zodra de vrouw pogingen doet buitenshuis werk te vinden. Dat komt natuurlijk lang niet in ieder huwelijk voor, maar het gebeurt toch wel zo vaak, dat men spreken kan van een algemeen verschijnsel, dat nadere verklaring behoeft. Het buitenshuis werken van de vrouw, vooral als het voor geld gebeurt, schijnt veel mannen in hun gevoelsleven te raken. Het lijkt mij voor beide partners van belang de oorzaken van die geraaktheid bloot te leggen. Ook dat is een kwestie van geestelijke volksgezondheid. Vooral ook omdat de vrouw bij haar toch al zo moeilijke synthese van al haar menselijke behoeften, in die gevoelsmatige geraaktheid van haar man vaak een vrij ernstig obstakel ondervindt.

Vraag tot slot

Tenslotte heb ik nog een vraag. In mijn eerste artikel heb ik uiteen gezet dat het voor de vrouw waarschijnlijk moeilijker is dan voor de man een synthese te vinden van algemene menselijke behoeften en speciale aan haar sekse eigen verlangens. Het werk van de getrouwde vrouw buitenshuis is in veel gevallen niet zomaar iets dat ze erbij doet als het wel blijkt te kunnen. Het is in wezen een poging, die synthese tot stand te brengen. In deze synthese zal ook het kind een plaats moeten vinden. Wanneer wij erkennen, dat in de vrouw nog vele andere verlangens, behoeften en mogelijkheden

liggen dan die van het moederschap alleen, zullen we ook moeten erkennen dat de vrouw haar moederschap in relatie tot die andere behoeften zal willen regelen. M.a.w. dat ze op een gegeven moment bijv. zegt: uit financieel en gezondheidsoogpunt zou ik me vier kinderen kunnen veroorloven, maar ik wil er maar twee, omdat ik tijd en energie wil overhouden voor ander werk. Zo'n beslissing zal wel nooit gemakkelijk kunnen worden genomen. Veel tegenstrijdige verlangens zullen met elkaar in overeenstemming moeten worden gebracht.

Inderdaad, volledig menszijn gaat nooit zonder pijn, zeker voor de vrouw niet. Maar zo'n beslissing kan genomen worden en het wordt bij onze tegenwoordige meisjesopvoeding, die alle mogelijkheden van het menszijn aan het meisje presenteert, steeds waarschijnlijker dat zulke beslissingen genomen worden. De humanist zal, in theorie althans, daarmee niet zoveel moeite hebben, dacht ik. Hij zal erkennen dat ook bij de vrouw bij de bepaling van het kin-



dertal andere menselijke behoeften aan bod mogen komen en meetellen. Hij zal m.i. ook erkennen, dat van geen mens, dus ook van geen vrouw, verlangd kan worden dat hij of zij alle andere geestelijke behoeften ondergeschikt maakt aan het verwekken en doen opgroeien van een nageslacht. Maar ik zou toch graag willen weten hoe men in katholieke kring hierover denkt. Dat is n.l. in dit boek niet helemaal uit de verf gekomen. Deze opmerkingen zijn niet bedoeld als kritiek, eerder als een bijdrage tot een discussie n.a.v. een boek, dat, door zijn waardevolle inhoud ons aller belangstelling verdient.

H. S.-D.

Eerlijk duurt het langst

Twee vrienden waren in de oorlog bij Workum om eten te halen voor hun gezinnen. Bij een boederij kwamen zij binnen en wilden aardappels kopen buiten de bon. (Het was in de hongerwinter, en aardappels waren goud waard).

*De eigenaar zei:
„k Heb wel groente te koop, maar geen aardappelen.”*

De vrienden stonden in zijn schuur waar aan weerskanten aardappelen opgeslagen waren in kratten. Op de opmerking dat hij toch wel aardappelen had, zei de man: „Die zijn voor eigen gebruik.”

De vrienden vroegen aan de man of ze dan even mochten rusten in zijn schuur om hun hapje op te eten. Dat mocht. Ze haalden hun

hapje tevoorschijn en onmiddellijk vroeg de man:

„Wat hebben jullie daar?”

„Dat is gebakken pulp van suikerbiet.”

„Mag ik dat even laten zien aan mijn vrouw, die ziek is?”

Ze stonden hun hapje af en de boer ging de schuur uit. Zodra de man weg was vulden de vrienden hun broek- en jaszakken met aardappels. Toen de eigenaar terugkwam gingen ze weg en hadden dus met diefstal een maaltje aardappelen veroverd voor hun gezinnen.

Zou deze diefstal thans verjaard zijn?

Kroese

Is 't soms een gewetensvraag? De vraag of die diefstal kan worden verklaard, is dan veel aardiger.

Red.



ACTIE SPRINKHANEN

Een woeste verlatenheid strekt zich uit van horizon tot horizon. Het is geen zandwoestijn met golvende duinen, maar een zongebakerde kale vlakte, met hier en daar wat ruwe vegetatie en, een enkele keer, een moeizaam verworven stukje cultuur.

Ik heb hier een afspraakje met de woestijn-sprinkhanen, maar het pakt niet uit volgens de verwachting. Ik zou hier het FAO-team ontmoeten, dat deel uitmaakt van een project van zes jaar waarin negentien regeringen samenwerken met het Speciale Fonds van de Verenigde Naties, om deze eeuwenoude gesel onder de knie te krijgen. Door het eigengereide gedrag van de sprinkhanenzwermen dit jaar, is men 300 km verder naar het noorden getrokken, in de richting van de grens van Pakistan en India.

In de nacht, terwijl ik mij in Jodhpur bij het centrum van de Indiase centrale regering had gemeld, bracht een boodschapper bericht van een belastingambtenaar uit een woestijndorp, dat in de omgeving sprinkhanen waren ontdekt. Dit had het effect van brandalarm. Direct was een sprinkhanenpatrouille gealarmeerd en onderweg, terwijl patrouilles op andere plaatsen werden opgeroepen.

Toen de zon opkwam snelden we al door de woestijn naar het dorpje Rishapur, waarvan het bericht afkomstig was. De leiders hielden krijgsraad in het omwalde fort tussen schreeuwende pauwen, die vreemd genoeg, de woestijnvogels van deze streek zijn.

Dit artikel over de strijd tegen de sprinkhanen van de hand van de bekende verslaggever Ritchie Calder werd ontleend aan de Technical Assistance Newsletter.

De insecten waren nog in het springstadium. Dat wil zeggen dat ze juist te voorschijn waren gekomen uit de kokertjes in de grond, waarin de wijfjes-sprinkhanen hun eitjes hadden gelegd, en dat het nog drie tot vier weken zou duren voordat ze zouden opvliegen en een woeste zwerm zouden vormen. Een poeder-insecticide kan korte metten met ze maken.

Het slagveld

Het benodigde materiaal kwam te voorschijn, met spuitmachines die werken als averechtse stofzuigers. De spuitpatrouilles beklommen hun jeeps en andere voor het doel gerequireerde voertuigen en we gingen op weg naar de broedplaatsen van de insecten, die, als ze niet werden uitgeroeid, over duizenden kilometers vernietiging zouden veroorzaken.

Daar zijn we dan. Het was moeilijk de plek te vinden. De nomaden met hun kamelen waren niet geïnteresseerd omdat sprinkhanen voor hen geen bedreiging vormen, maar eerder iets eetbaars, en de verspreide herders waren vrij vaag.

Maar we vonden het – een bosje in een verdieping van de bodem, waar in een droge zomer het vocht lang genoeg wordt vastgehouden om het natte zand te bieden waarin de sprinkhanenwijfjes gaatjes maken om haar eieren in te leggen. Rondom was er genoeg groen om de gulzige springers te voeden bij het tevoorschijn komen. Op één struik zitten er naar schatting van de deskundigen, 10.000. Het werk is snel gedaan. In slagorde gaan de teams door het kreupelhout en verspreiden wolken insectenpoeder, met een grondigheid, dat geen enkele springer de kans krijgt een gevleugelde sprinkhaan te worden.

Er is 200.000 vierkante kilometer Rajasthan woestijn, en deze dingen kunnen er overal en altijd gebeuren. Dit vraagt om een uitgebreide organisatie, met als centraal punt Jodhpur en vier „kringen“. Iedere kring heeft zijn hoofdkwartier en door de hele woestijn zijn er 55 buitenposten. De teams beschikken over 200 eigen voertuigen en hebben volmacht mensen en machines te requireren als de toestand dreigend wordt. Zij hebben vier vliegtuigen voor verkenning en besproeiing en ieder dorp heeft zijn sprinkhanenwacht.

Met alle waakzaamheid heeft men vorig jaar een van de meest vernietigende sprinkhanenplagen van de historie van dit deel van Azië niet kunnen beletten. Er veegde een zwerm over India, die tientallen vierkante mijlen groot was en in een wolkloze lucht de zon verduisterde.

De invloed van het klimaat

In New Delhi was het nacht in de middag. De zwermen verspreidden zich noordwaarts naar de Punjab en Uttar Pradesh en in de theeplantages van Assam.

Midzomer waren dertig zwermen India binnengedrongen. Meer dan vijftig werden in Pakistan waargenomen. In Saoedi Arabië waren eenentwintig zwermen in actie. Schade werd gerapporteerd uit Oman, Aden, Ethiopië en Somalië, uit Afghanistan, Iran en Irak.

Er werden misplaatste beschuldigingen gehoord, maar geen enkel land kan alléén de sprinkhanen bestrijden. Zij kunnen honderden kilometers per dag vliegen en trekken zich van landgrenzen niets aan, en zij zijn onberekenbaar.

In Pakistan bereidde men zich er bijv. op voor in de Westelijke woestijn de broedplaatsen aan te pakken. Maar omdat de verwachte regens niet kwamen en de bodem daardoor niet vochtig genoeg was, vertrokken de wijfjes om op een andere plaats hun eitjes te leggen.

De ontwikkeling van de sprinkhanen hangt nauw samen met de regenval. Er zijn in het jaar twee broedtijden, het voorjaar en de moesson. In enkele landen valt de regen in de winter en het vroege voorjaar.

De zwermen die in de voorzomer ontstaan, vliegen gewoonlijk oostwaarts Pakistan en India in, gedurende mei, juni en juli. Na hun schade

te hebben aangericht worden de eieren gelegd, die later weer zwermen veroorzaken die naar het westen trekken, naar Baluchistan, Arabië en Iran.

Deze „getijden“ van sprinkhanen zijn kenmerkend, maar ze zijn niet constant. De bewegingen van de sprinkhanen worden bepaald door weer en wind en zijn even wisselvallig.

Sprinkhanenbestrijding kan daarom nooit een nationale actie zijn. Zij moet internationaal zijn en over de beste experts kunnen beschikken om de plaatselijke geleerden te versterken.

Het is daarom dat het FAO-team zijn stellingen had ingenomen aan de grenzen van India en Pakistan, met volledige medewerking van de beide regeringen. Het heeft actief deelgenomen aan de gemeenschappelijke strijd, maar het voornaamste doel ligt op langere termijn, n.l. de bestudering van de leefwijze van de sprinkhaan, en het beproeven van nieuwe methoden om de cirkel van deze steeds weerkerende plagen te doorbreken.

Voor jongeren en opvoeders

Het Centraal Bureau voor internationale culturele samenwerking van de bij de IHEU aangesloten Ligue Française de l'Enseignement organiseert deze zomer internationale bijeenkomsten voor jongeren (van 13 tot 25 juli) en opvoeders (van 27 juli tot 8 augustus) in Aix-en-Provence. Soortgelijke ontmoetingen worden gehouden in Nice, respectievelijk van 8 tot 20 juli en van 22 juli tot 3 augustus.

Op het programma staan excursies in de Provence en het graafschap Nice met bestudering van het milieu, aspecten van geografische, economische en humanistische vraagstukken, discussies met personen uit de wereld van literatuur en kunst over culturele problemen, voorstellingen in het kader van het internationale muziekfestival in Aix-en-Provence en andere muzikale manifestaties in Nice.

De deelnemers worden zowel in Aix-en-Provence als in Nice gehuisvest in de gebouwen der normaalschool waar ook de maaltijden worden gebruikt. Enige kennis van de Franse taal is noodzakelijk.

Voor de jongerenbijeenkomsten bedragen de kosten 175, voor de ontmoetingen der opvoeders 225 francs met inbegrip van logies, maaltijden, excursies en culturele activiteiten. Reiskosten zijn voor eigen rekening.

Inschrijfformulieren kunnen worden aangevraagd bij het Office Central pour la Coopération Culturelle Internationale, 3, Rue Récamier, Paris 7e.

Maandag 25 maart werd door Dr. J. P. van Praag, voorzitter van het Humanistisch Verbond een commissie geïnstalleerd, die tot taak zal hebben het Humanistisch Verbond te adviseren over de vraagstukken van Oorlog en Vrede.

De instelling van deze commissie is rechtstreeks gevolg van een besluit, dat genomen is tijdens het Internationale Humanistische Congres te Oslo in augustus van het vorige jaar.

Ook in andere landen worden dergelijke commissie ingesteld.

De commissie in Nederland bestaat uit de heren:

Drs. J. Koopman
Dr. Kwee Swan Liat
Prof. Dr. B. Landheer
Prof. Dr. B. R. A. Nijboer
Mr. Dr. H. J. Roethof
Prof. Mr. B. V. A. Röling
Dr. C. van Rijsinge
Prof. Dr. B. W. Schaper
Prof. Dr. L. G. van der Wal
W. Wierda.

Mededelingen

VOOR ONZE LEDEN

Congres 1963, 20 en 21 april te Utrecht

Wijze van aanmelding:

Voor *gemeenschapsafgevaardigden*:

Door middel van speciale aanmeldingskaart annex geloofsbrief, die iedere gemeenschap is toegezonden.

Voor *niet-afgevaardigden*:

Door middel van een briefkaart.

In beide gevallen moet de aanmelding verzonden worden aan het Centraal Bureau, Oudegracht 152, te Utrecht.

Indien *logies* bij geestverwanten wordt gewenst, dienen aanvragen hiervoor gericht te worden tot Mevr. M. van Gorkom-Lechner, Mauritsstraat 64 te Utrecht, Telefoon 0 30 - 2 28 70. Deelname aan *gezamenlijke koffietafel* op 21 april is voor iedereen mogelijk. De kosten hiervan bedragen f 4,- en betaling dient vóór 10 april plaats te vinden door overmaking of storting van dit bedrag op postrekening no. 56 55 90 ten name van de penningmeester van de gemeenschap Utrecht van het Humanistisch Verbond. Op het girostrookje moet vermeld worden, aan welk adres de bonnen voor deze lunch gezonden moeten worden en eventueel, of men vegetariër is.

Alle aanmeldingen voor deelname aan het congres, voor de lunch en voor logies moeten vóór 10 april in Utrecht binnen zijn.

Programma

zaterdag 20 april

14.15-15.00 ontvangst en inschrijving
15.00-18.00 1e zitting
18.00-19.00 Pauze
19.00-20.30 2e zitting
20.30-21.00 Pauze
21.00-22.30 Gezellig samenzijn

zondag 21 april

10.00-12.00 Openbare bijeenkomst
12.00-14.00 Koffietafel
14.00-17.00 3e zitting

Agenda

I. Opening
II. a. Mededelingen
b. Notulen congres 1961
III. a. Jaarverslagen secretaris
b. Jaarverslagen penningmeester
IV. Begroting 1963/1964
V. Voorstellen
VI. Openbare bijeenkomst
VII. Voorstellen (vervolg)
VIII. a. Verkiezing Hoofdbestuur
b. Verkiezing Redacteurs
c. Verkiezing Financiële Commissie
IX. Bestuursoverdracht
X. Sluiting

V- VII Congresvoorstellen

1. Het Congres van het Humanistisch Verbond, enz. enz.

overwegende dat uit de traditie stammende gebruiken bij het zogenaamde ontgroenen in de Nederlandse studentencorpora een jaarlijks weerkerend gebeuren zijn,

dat vele van deze gebruiken in strijd zijn met humanistische opvattingen omtrent eerbied voor de menselijke persoonlijkheid en verantwoordelijkheid voor de medemens,

dat van deze gebruiken meer negatieve dan positieve invloeden uitgaan op de verdere vorming van de desbetreffende jonge mensen,

keurt deze situatie ten sterkste af en is van oordeel, dat aan deze besloten studentenorganisaties, waarin bovenbedoelde gebruiken, gebaseerd op menselijke ongelijkwaardigheid, bij herhaling kunnen voorkomen en zelfs tot norm worden verheven, geen enkele steun dient te worden gegeven,

tevens overwegende,

dat slechts een klein gedeelte van de in Nederland studerende aan een hogeschool of universiteit is aangesloten bij de hier bedoelde studentenorganisaties,

doet een dringend beroep op de Nederlandse overheid en particulieren bedoelde organisaties en haar leden dan ook in dit licht te beoordelen en als zodanig te behandelen, en in het algemeen noch direct noch indirect te bevorderen, dat deze organisaties of haar leden - op grond van hun lidmaatschap(!) - op enigerlei wijze exclusief bevoorrecht worden,

draagt het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond op de tekst van deze resolutie ter kennis te brengen van de daarvoor in aanmerking komende overheidsinstanties, van de daarvoor in aanmerking komende werkgeversorganisaties, en van de Nederlandse pers, en gaat over tot de orde van de dag.

(Amsterdam/Tuinstdeden-West)

Toelichting:

Gedurende verscheidene weken hebben de dagbladen uitvoerig melding gemaakt van gebeurtenissen, die zich tijdens de groentijd binnen de studentencorpora hebben afgespeeld. Hoewel de aanleiding tot deze uitvoerige berichtgeving vooral gezocht moet worden in de excessen die zijn voorgekomen in het Amsterdamsch Studenten Corps, zou er waarschijnlijk van een misvatting gesproken moeten worden, indien de mening zou postvatten, dat deze excessen zich uitsluitend in Amsterdam zouden hebben voorgedaan. De berichtgeving in de dagbladpers laat er geen twijfel over bestaan, dat in bepaalde studentenorganisaties in de andere universiteitssteden gelijke, althans gelijksoortige euvelen zijn aan te wijzen. Welke de excessen zijn, kan verder onbesproken worden gelaten. Deze mogen bekend worden verondersteld.

Onze aandacht bepale zich tot twee punten:

1e. welke waarde moet aan het ontgroenen op zichzelf worden toegekend?, en 2e. staat de mentaliteit in de gewraakte corpora wel op een zodanig peil, dat het toepassen van een ontgroeningssysteem zonder het toebrengen van lichamelijk letsel en zonder aantasting van beschavingssnormen kan verlopen?

Sub 1. Als punten van uitgang ten deze mogen worden opgesomd de argumenteringen, die bepaalde voorstanders van het ontgroenen ter rechtvaardiging van hun standpunt aanvoeren. Als zodanig kunnen o.a. worden genoemd: de groentijd stelt een hergeboorte voor; de groentijd wortelt in inwijdingsceremoniën en lijkt op een doop, vuurproef of stamrite.

Bij de beoordeling van de vorengenoemde „wedergeboorte” houde men in het oog, dat deze argumentering voortkomt uit een brein, dat het gebruik van geweld en vernedering op zichzelf niet verwerpelijk acht. Geeft men zich rekenschap van „het wortelen in inwijdingsceremoniën en de gelijkenis met een stamrite”, dan kan men zich terzake een beeld vormen door kennis te nemen van de publicaties, waarin wordt gesproken van ongelijkheid, vernedering, ongemak en sarren.

De vraag werpt zich op: heeft dit alles ook maar enige waarde, indien het gaat om de verdere ontplooiing van de student? Indien deze vraag ontkennend wordt beantwoord, zou dan wel een bevestigend antwoord verwacht mogen worden, indien de ontgroening in een „mildere” vorm, op een in menselijke zin aanvaardbare wijze zou plaats hebben? Is er niet eerder sprake van een vertroebeling, indien naar het oordeel van een bepaalde „stam” de verdere scholing en ontwikkeling noodzakelijkerwijze moet worden voorafgegaan door het kaalscheren, de vernedering van de nieuwe studiegenoten en het gebruik van geweld, dat op zichzelf niet verwerpelijk zou zijn.

Zo er in de kringen van de voorstanders al pogingen zijn gedaan de „voordelen” van het ontgroenen aan te tonen, dan nog kan niet worden ontkend, dat de toegepaste methoden mensen-onwaardig genoemd moeten worden.

Sub 2. Onder verwijzing naar de uitvoerige publikaties over de excessen, en in aanmerking nemend, dat er van een ernstig recidivisme bij de corpora sprake is (een recidivisme, waarvan het einde nog moet blijken!), moet de gestelde vraag ontkennend beantwoord worden. Ook voorheen - hoewel in mindere mate - zijn berichten verschenen, die op de bestaande ontstellende mentaliteit wijzen. Dit minder-aan-de-opervlakte-treden voorheen betekent blijkens de gedane mededelingen van ingewijden allerm minst dat de verhoudingen toen beter waren dan thans.

De mentaliteit, die er in de gewraakte corpora blijkbaar bestaat, wordt wel sterk getypeerd door het feit, dat de bedrivers van de excessen in mindere mate ter verantwoording zijn geroepen dan de publicisten, die het scherm, dat de scène aan het oog onttrok, hebben opgetrokken.

Indien wij de vraag stellen wie dit alles aan-

gaat, dan is ons antwoord: het gehele Nederlandse volk!

Kan een volk, dat zichzelf respecteert, toestaan, dat er in bepaalde delen van zijn maatschappij voorvallen zijn te bespeuren als de onderhavige, dat een relatief kleine groep meent zich handelingen te kunnen permitteren – zij het in eigen kring – en een systeem in stand te kunnen houden, dat voor een ware menswording een nadeel betekent.

Na hetgeen is gezegd en geschreven ook door hen, die meer van nabij deze gehele onverkwikkelijke zaak hebben kunnen beoordelen (i.c. professoren), en dat van afkeuring getuigt, zou een ander inzicht kunnen groeien, dat mede door de aangekondigde hervormingen ons inzake de ontgroening en wat daaraan vastzit weer gerust zou kunnen stellen. Helaas kunnen wij dat niet zijn!

Indien verder in aanmerking wordt genomen, dat de „stam” en zijn leden pretenderen een zekere superieure allure te bezitten boven de academisch gevormden, die niet tot de „stam” behoren of hebben behoord, dan komt het ons te meer gewenst voor, dat deze resolutie ter kennis van de genoemde instanties, enz. wordt gebracht.

Prae-advies Hoofdbestuur: Na alles wat over dit onderwerp, ook van onze kant gezegd (voor de radio), en geschreven is (in Mens en Wereld), lijkt een dergelijke uitspraak niet nogmaals nodig; zij wordt dan ook ontraden.

2. Het congres enz., besluit:

Het hoofdbestuur bevordert, dat in de hogere klassen van het V.H.M.O. de grondbeginselen der filosofie niet zullen ontbreken.

(Voorburg Rijswijk)

Toelichting: In al wat het mensdom ernstig bezig houdt, zijn wijsgerige elementen vervat, en de aanraking tussen het wijsgerig onderzoek en de rest van het beschaafde leven komt ieder ogenblik langs omwegen tot stand. De door het humanistisch vormend onderwijs geboden gelegenheid de jeugd naar de wijsbegeerte te wijzen, dient het Verbond aan te grijpen.

Prae-advies Hoofdbestuur:

Geen bezwaar, gezien deze wens reeds in het rapport Bijbelkennis en Godsdiensonderwijs op de Openbare School geuit wordt, dit op gepaste wijze te bevorderen. Dit betekent echter niet dat filosofie als leervak in de plaats van het humanistisch vormingsonderwijs kan treden.

3. Het congres enz.,

Acht het van het grootste belang om de door het Verbond te voeren publiciteit te bundelen, te richten en te vergroten. Het meent dat de daartoe vereiste – uitgebreide – middelen moeten worden bijeengebracht in een daarvoor speciaal op te richten fonds en stelt voor een commissie door het Hoofdbestuur te doen instellen van terzake deskundigen en geïnteresseerden. Deze zal moeten onderzoeken of, en zo ja, hoe binnen zo kort mogelijke termijn deze gedachte kan worden gerealiseerd of hoe anderszins gehandeld moet worden teneinde het omschreven doel te bereiken.

(Bilthoven)

Toelichting:

In het huidige tijdsbestek moet de zogenaamde publiciteit, met name de propaganda, op veelal grootse en in elk geval moderne wijze worden aangepakt. Hij moet, teneinde negatieve resultaten te voorkomen, gericht zijn en kan, gezien de enorme sommen gelds die hij vereist, in de grote lijnen en in de opzet alleen vanuit het Hoofdbestuur worden gevoerd. Hetgeen totnutoe is geschied, getuigt van grote werkracht en wil van het Hoofdbestuur, maar is, zoals zoveel andere zaken door het gebrek aan middelen gehandicapt, te weinig mede op de toekomst gericht geweest en te weinig geplanned. Wil dit laatste gebeuren, en de Gemeenschap acht dit een noodzaak, dan zullen ook hiervoor opofferingen moeten worden getroost, nadat een grondig inzicht is verkregen.

Prae-advies Hoofdbestuur:

Nieuwe fondsvorming naast het Steunfonds moet beslist ontraden worden. Bovendien wordt een groots opgezette publiciteit voor het Verbond niet doeltreffend geacht. Overigens is het Hoofdbestuur bereid bij de public relations nog meer dan tot dusver deskundigen in te schakelen.

4. Het congres, enz., verzoekt alle gemeenschappen ter plaatse een onderzoek in te stellen naar de invloed van het niet geabonneerd zijn op „Mens en Wereld” op het ledenverlies en hierover binnen een half jaar verslag uit te brengen aan het Hoofdbestuur. In geval duidelijk merkbare invloed blijkt, wordt het Hoofdbestuur verzocht nogmaals het belang van het automatisch toezenden van „Mens en Wereld” aan alle leden af te wegen tegen de financiële consequenties. (Eindhoven e.o.)

Toelichting:

1. In het verleden is er al vele malen sprake geweest van de wenselijkheid „Mens en Wereld” aan alle leden toe te sturen.
2. In persoonlijke gesprekken met ex-leden van de gemeenschap Eindhoven en Omstreken is de indruk versterkt, dat vooral het niet geabonneerd zijn op „Mens en Wereld” een belangrijke oorzaak is van het verlies van de belangstelling voor het Humanistisch Verbond.
3. Gezien deze bevindingen is het o.i. van groot belang, dat ook in de andere gemeenschappen van het Humanistisch Verbond een dergelijk onderzoek (weer) plaats vindt.
4. Indien bovenbedoelde invloed inderdaad algemeen blijkt te bestaan, is het o.i. urgent dat het Hoofdbestuur nogmaals in ernstige overweging neemt de toezending van „Mens en Wereld” automatisch te verbinden aan het lidmaatschap.

Prae-advies Hoofdbestuur:

Tegen het onderzoek op zichzelf bestaat geen bezwaar; er wordt evenwel een veel uitgebreider onderzoek naar de redenen van bedanken ingesteld. Het resultaat daarvan ware af te wachten. Intussen is het hoofdbestuur bereid aan nieuwe leden, door bemiddeling van de gemeenschap, gedurende het eerste jaar desgewenst een gratis abonnement beschikbaar te stellen, boven de 10% gratis abonnementen, waarop de gemeenschap voor minder draagkrachtige leden aanspraak kan maken.

5. Het Congres van het Humanistisch Verbond, enz., besluit: het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond uit te nodigen

- a. op korte termijn, na overleg in het Humanistisch Centrum Mens en Wereld, een circulaire of eenvoudige folder te doen samenstellen, waarin wordt uiteengezet welke humanistische organisaties en organen in Nederland bestaan, wat deze doen en nastreven, en wat de verschillen tussen hen zijn, alsmede welke bijdragen bij aansluiting worden gevraagd.
- b. te bevorderen dat deze uiteenzetting, met een begeleidend schrijven waarin men wordt uitgenodigd tevens toe te treden tot die organisatie(s) en organen, waarvan men nog geen lid of contribuant is, doch dit wel zou moeten zijn, in het najaar van 1963 wordt toegezonden aan de leden van alle desbetreffende organisaties en organen. (A'dam Tuinsteden-West)

Toelichting:

1. Vele leden van andere humanistische organisaties blijken geen lid van het Verbond te zijn, en omgekeerd. Dit vindt o.a. haar oorzaak in een veel voorkomende verwarring omtrent de talloze humanistische organisaties en organen, en meestal niet in principiële bezwaren tegen één of meerdere van deze. Enerzijds bestaat veelal het misverstand dat men door het lidmaatschap van het Verbond b.v. recht heeft op een plaats in het A.H. Gerhardtuis, of op hulp van Humanitas, anderzijds dat men door aangesloten te zijn bij

een organisatie met een beperkte specifieke doelstelling, zoals b.v. contribuant Humanistisch Thuisfront, lid Humanitas, lid Humanistische Werkgemeenschap in de P.v.d.A., lid Luisterkring te zijn, tevens direct deel uitmaakt van het Verbond, en dit steunt. In de in het voorstel genoemde uiteenzetting zou in ieder geval er op gewezen dienen te worden, dat van bewuste humanisten, die wel lid zijn van b.v. de Humanistische Werkgemeenschap in de P.v.d.A. verwacht mag worden dat zij zich ook bij het Verbond als algemene organisatie aansluiten.

2. Wij menen dat het juist is wanneer het Hoofdbestuur in het te verstrekken prae-advies op dit voorstel opgeeft welke kosten naar schatting voor het Verbond aan de voorgestelde activiteit zijn verbonden, alsmede vermeldt of deze kosten al dan niet ten laste van de ingediende begroting kunnen worden gebracht, opdat het Congres weet of het eventueel bij aanneming van het voorstel de begroting dient te wijzigen.

Prae-advies hoofdbestuur:

Voorstel wordt overgenomen; kosten zullen aanvaardbaar blijken.

6. Het Congres van het Humanistisch Verbond, enz., besluit: het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond op te dragen:

- a. zodra de door de Stichting Steunfonds Praktisch Humanisme aan de Centrale Kas van het Humanistisch Verbond ten behoeve van de uitbreiding van het Geestelijk Verzorgingswerk uit te keren middelen dit mogelijk maken bij voorrang over te gaan tot de aanstelling van een bezoldigd Geestelijk Raadsman, welke als volledige of gedeeltelijke taak zal hebben de geestelijke verzorging van de erkende gewetensbezwaarden op grond van de Dienstweigeringswet, voorzover deze daar prijs op stellen en ter plaatse waar deze zich bevinden,
- b. aan de aanwezigheid van een dergelijke raadsman op ruime schaal en regelmatig bekendheid te geven. (A'dam Tuinsteden-West)

Toelichting:

Wij menen, dat verscheidene jaren geleden door het Hoofdbestuur een centraal geestelijk raadsman voor gewetensbezwaarden inzake de militaire dienst is benoemd. Reeds sedert enige jaren wordt deze raadsman in geen enkele documentatie van het Humanistisch Verbond vermeld.

Hieruit zou kunnen worden geconcludeerd, dat deze raadsman niet meer in functie is. Doch ook indien deze raadsman nog wel in functie zou zijn kan worden gesteld, dat deze raadsman noch bij de leden en gemeenschappen noch bij de gewetensbezwaarden zelf enige bekendheid geniet, en dat het voor een niet-bezoldigde kracht – gezien de uitgebreidheid van het terrein, ook in letterlijke zin – praktisch niet mogelijk zal zijn de gestelde taak naar behoren te verrichten.

In het jaarverslag van het Humanistisch Verbond over 1959 werd medegedeeld, dat de door het Hoofdbestuur ingestelde Commissie Militaire Dienstplichtigen en Dienstweigerers in dat jaar aan het Dagelijks Bestuur van het Humanistisch Verbond rapport had uitgebracht. De inhoud van het rapport werd niet aan de gemeenschappen bekendgemaakt. Uit het feit, dat het Dagelijks Bestuur de Centraal Geestelijk Raadsman en de Organisatie-secretaris heeft opgedragen zich bezig te houden met de uitwerking van de in het commissie-rapport gegeven adviezen, concluderen wij, dat de adviezen van de commissie reeds in 1959 de instemming van het Dagelijks Bestuur hadden. Op het Congres in april 1961 deelde de Algemeen Secretaris mede, dat de uitvoeringsmaatregelen in het Dagelijks Bestuur lang op behandeling hadden liggen wachten, doch dat in het najaar van 1961 in enkele plaatsen proefbijeenkomsten zouden wor-

den gehouden. In het jaarverslag over 1961 wordt echter weer met geen woord over deze bijeenkomsten gesproken. Afhankelijk van de inhoud van het jaarverslag over 1962 stellen wij ons dan ook voor het Hoofdbestuur vragen van ongeveer de volgende inhoud te stellen:

1. Is het Hoofdbestuur bereid het door het Dagelijks Bestuur blijkbaar goedgekeurde, van begin 1959 daterende rapport van de Commissie Militaire Dienstplichtigen en Dienstweigeraars aan de gemeenschapsbesturen ter vertrouwelijke kennisgeving toe te zenden, opdat deze zich een indruk kunnen vormen omtrent de wijze, waarop het Hoofdbestuur c.q. het Dagelijks Bestuur het onderhavige probleem tracht te benaderen?
2. Zijn de maatregelen ter uitvoering van het Commissie-advies door het Dagelijks Bestuur zelf behandeld of aan de Centraal Geestelijk Raadsman en de Organisatie-secretaris gedelegeerd?
3. Indien de Centraal Geestelijk Raadsman voor gewetensbezwaarden inzake de militaire dienst in 1959 nog in functie was, waarom is deze dan niet bij de uitvoeringsmaatregelen betrokken?
4. Welk doel hadden de proefbijeenkomsten, welke in het najaar van 1961 zouden plaats vinden?
5. In welke plaatsen hebben deze proefbijeenkomsten plaatsgevonden en tot welke conclusie hebben zij geleid?
6. Welke andere uitvoering zal aan de in het rapport gegeven adviezen worden gegeven en wanneer?

Het is duidelijk, dat het vrijwel ondoenlijk is zonder het antwoord op bovenstaande vragen te kennen, aan het Congres een voorstel tot het nemen van een uitvoerig en gedetailleerd besluit op deze punten voor te leggen. Anderzijds is het echter zo, dat binnen de werksfeer der Humanistische organisaties sinds jaren zorg wordt besteed aan de buitenkerkelijke militairen, een zorg die binnen afzienbare tijd nog zal kunnen worden uitgebreid door de intrede van humanistische geestelijk raadslieden in de militaire kazernes e.d. Tot dusverre zijn de erkende gewetensbezwaarden echter verstoken gebleven van humanistische geestelijke verzorging. Voor buitenstaanders lijkt het zelfs zo alsof het georganiseerde humanisme in Nederland zich principieel alleen bezig zou wensen te houden met de geestelijke verzorging van buitenkerkelijke militairen en niet van buitenkerkelijke gewetensbezwaarden.

Het antwoord op de vraag of het georganiseerde humanisme in Nederland zich al dan niet zou moeten uitspreken tegen de militaire defensie als middel tot bescherming van menselijke waarden is niet van belang bij de benadering van het probleem van geestelijke hulp aan mensen of groepen van mensen, die zich al dan niet door hun schuld in niet-normale omstandigheden bevinden. Een zodanige groep vormen de erkende gewetensbezwaarden.

Het lijkt ons dan ook juist thans – d.w.z. onafhankelijk van de, gezien de ervaring wellicht nog jaren op zich laten wachtende resultaten van vorengenoemde commissie-arbeid – vast te stellen, dat de groep gewetensbezwaarden inzake militaire dienst bij voorrang in aanmerking dient te komen voor eigen geestelijke verzorging door een bezoldigd geestelijk raadsman, en dat het juist is onze houding tegenover deze gewetensbezwaarden ook naar buiten toe duidelijk te stellen.

Prae-advies Hoofdbestuur

Ontraden, omdat voor dit doel geen beroepskracht nodig lijkt. Prof. Dr. J. C. Brandt Corstius trad tot dusverre op als geestelijk raadsman voor gewetensbezwaarden, uiteraard met medewerking van de gehele geestelijke verzorging. Hij wordt juist in 1963 vervangen. Aan de activiteit van de nieuwe functionaris zal ruime bekendheid worden gegeven.

Op de in de toelichting geformuleerde vragen wordt als volgt geantwoord:

1. Geen bezwaar.
2. Deze maatregelen zijn door het D.B. behandeld (zie jaarverslag).
3. Het betreft een organisatorische kwestie.
4. Alzijdige voorlichting.
5. Zie jaarverslag.
6. Nieuwe pogingen worden ondernomen.

6a. Amendement:

Toe te voegen aan voorstel 6 (Amsterdam Tuinsteden West):

1. De jonge mens, die een beroep doet op de dienstweigeringswet en behoefte heeft aan een raadsman ter voorbereiding van het gesprek met de Commissie, welke de gewetensbezwaren onderzoekt, dient
- a. voorgelicht te kunnen worden over de werkwijze van de Commissie, maar vooral
- b. in een gesprek met deze raadsman tot meer klaarheid ten aanzien van deze problematiek te geraken.

Het Hoofdbestuur onderzoekt deze mogelijkheden.

2. Via de documentatie dient de aandacht gevestigd te worden op de raadsman voor de erkende dienstweigeraars. (*Voorburg-Rijswijk*)

Prae-advies Hoofdbestuur:

Deze suggestie beantwoordt aan de bedoelingen van het Hoofdbestuur.

7. Het congres, enz., besluit tot de volgende uitspraak:

Het Humanistisch Verbond spreekt zich, op morele gronden, uit tegen elk gebruik van kernwapens. Het acht het daarnaast en tegelijkertijd haar taak, ter verwezenlijking van een wetenschappelijke benadering van de problemen van oorlog en vrede, alle morele en, voor zover mogelijk, daadwerkelijke steun te geven aan het werk van de Pugwash-beweging. (*Den Helder*)

Toelichting:

- a. Het Humanistisch Verbond is een geestelijk centrum, dat, naast allerlei andere taken, ook en vooral, voortvloeiende uit zijn beginselverklaring, een wetensfunctie vervult; en dus opkomt voor de menselijke waardigheid en de humanisering van de samenleving tracht te bevorderen.

- b. Daarbij wordt verwezen:

1. naar de „Verklaring over de Wereldpolitiek”, die tijdens het congres van de IHEU in augustus 1962 te Oslo aan de orde werd gesteld, en waarvan de aanhef luidt: „Daar de nucleaire impasse (die van de kernbewapening) zowel een dodelijke bedreiging als een uitdaging voor de mensheid betekent, moeten humanisten er op uit zijn hun bijdrage te leveren voor het voortbestaan van de mensheid.”;
2. naar de resultaten van de internationale Pugwashconferenties, die o.a. stellen dat elke verhoging van de radio-activiteit in de dampkring schadelijke gevolgen heeft voor nog ongeborenen en
3. naar de nota van het Nederlandse Pugwash-Comité, welke op 30 juni 1962 verscheen onder de titel Problemen van kernbewapening, Bescherming en Voorlichting, en waarin het o.m. heet: „Het bewustzijn, dat indien de tegenwoordige ontwikkeling niet tijdig radicaal wordt afgebogen, een kernoorlog binnen ten hoogste enkele tientallen jaren niet zal kunnen uitblijven, vervult ons juist met de grootste zorg. Voor pogingen om een derde wereldoorlog te voorkomen, zal er nog maar een beperkte, misschien zelfs een benauwend korte tijd zijn.” En, zo menen de Pugwashgeleerden verder „...dat, zeker in een vrije democratische wereld, de gehele bevolking moet worden doordrongen van de gebiedende noodzaak om met alle krachten oorlog te voorkomen, de enige weg tot behoud van de menswaardigheid van de samenleving of zelfs het bestaan van de mensheid.”

- c. De voorgestelde uitspraak moet een logische

konsekwentie van de „Verklaring” van Oslo worden geacht.

Prae-advies Hoofdbestuur:

Morele en waar mogelijk daadwerkelijke steun aan het Pugwash-Comité zal door het Hoofdbestuur gaarne worden bevorderd.

Een uitspraak van het Humanistisch Verbond op morele gronden tegen elk gebruik van kernwapenen wordt op dit moment met klem ontraden. Het staat immers niet vast, dat men op humanistische gronden op dit punt tot een eensluidende conclusie moet komen. Dit is door de humanistische beweging nationaal en internationaal tot nu toe steeds erkend.

8. Het congres, enz., neemt kennis van de resoluties van het 3e internationale congres van de International Humanist and Ethical Union te Oslo in de zomer van 1962, gaat met de inhoud daarvan akkoord en draagt het hoofdbestuur op voorzoveel nodig de uitvoering ervan te bevorderen. (*Hoofdbestuur*)

- a. Bevolkingsregeling en anti-honger campagne.

Dit derde congres van de IHEU verleent goedkeuring aan de actie van het bestuur van de IHEU, tot steun aan de „Anti-Honger Campagne”, op initiatief van de Food and Agricultural Organization van de United Nations. En de ledenorganisaties, in Oslo vertegenwoordigd, hebben op zich genomen deze campagne voorrang te geven in hun werkprogramma's.

Wij juichen het initiatief van de FAO toe als een opmerkelijk voorbeeld van humanistische activiteit, en wij hopen dat de organisaties en personen, die binnen het kader van deze campagne werkzaam zijn, de nadruk zullen leggen op het onverbreekelijke verband tussen bevrijding van de honger en bevolkingsregeling.

- b. Project van de Indian Radical Humanist Movement.

Aangezien een project onder auspiciën van de Radical Humanist Movement of India de grondbeginselen van de Anti-Honger Campagne in de praktijk brengt en aan de eisen van de FAO schijnt te voldoen, bevelen wij het aan voor onmiddellijke bestudering door het Dagelijks Bestuur van de IHEU. Wij verzoeken het Dagelijks Bestuur dit project op zijn waarde te onderzoeken, het te bespreken met de regeringen of andere instanties wier toestemming vereist is, en zijn bevindingen en aanbevelingen zo spoedig mogelijk mede te delen aan de ledenorganisaties van de IHEU.

- c. Humanisten roepen op tot een nieuw perspectief in de internationale samenleving.

De ontwikkeling van de beschafde wereld is meer gericht op samengaan dan op een afzondering van nationale gemeenschappen.

De grote humanistische traditie van verdraagzaamheid is nooit alleen maar een middel tot het doel geweest, zij belichaamt respect voor de eisen van anderen, en een verplichting om te streven naar overeenstemming. De geschiedenis rechtvaardigt dit praktische vertrouwen in de mens. De problemen van ieder volk zijn in zekere zin de problemen van allen geworden, en de huidige behoefte aan wederzijdse verdraagzaamheid, die tot uiting komt in zelfbeheersing en in internationale samenwerking, wordt in brede kring erkend.

Geen enkele economische of politieke formule kan overal worden toegepast, ook niet in de toekomst. De Amerikaanse democratie is niet identiek aan de Britse. India heeft andere regelingen nodig dan Frankrijk. Niettemin is elk echt democratisch streven gericht op het totstandbrengen van meer open, rechtvaardige en doelmatige samenlevingen.

Veroveren is uit de tijd, en zelfs de Grote Mogendheden beginnen dit in te zien. Hoezeer men ook de voorkeur zou geven aan spoedige en volledige ontwapening, toch moet erkend worden, dat dit slechts een uiteindelijk doel kan zijn, te bereiken via economische en politieke pogingen tot verbetering.

Pogingen om andere regeringen te overtroeven, zijn van oudsher beschouwd als een wettig streven. Het bevredigt psychologische behoeften, maar geeft tegelijkertijd blijk van innerlijke onzekerheid. De stelling dat het alleen maar mogelijk is voordeel te behalen door anderen te benadelen moet worden herzien. In feite is dit ten dele reeds gebeurd. Iedere menselijke overeenkomst, hetzij moreel of materieel, kan zo opgesteld worden, dat zij voordeel oplevert voor alle betrokken partijen. Wij moeten er naar streven dit te maken tot een algemeen geldend criterium.

De volgende periode van tien jaar zal waarschijnlijk beheerst worden door overgangstechnieken in internationale betrekkingen. De geneigdheid tot de tactiek van het overtroeven zal niet verdwijnen, maar kan gematigd worden. Heden ten dage is er een krachtige tendentie, die erop gericht is de mensheid bekrompen politieke, economische en religieuze dogma's te doen overwinnen en het vertrouwen in de menselijkheid die de gehele mensheid gemeen heeft te bevorderen. Deze tendentie dient versterkt te worden, opdat de nieuwe aanpak zijn bruikbaarheid kan bewijzen nu kortzichtige methoden in discreditie geraakt zijn.

De humanistische beweging doet een beroep op alle mannen en vrouwen, die de feiten en behoeften van onze tijd erkennen om hun krachten in te zetten voor de voorlichting en zelfbevrijding die de geestelijke voorwaarden vormen voor een wereldbestel zonder hetwelk de mensheid niet kan gedijen en misschien mogelijk niet kan voortbestaan.

Amendement

Achter het woord „anderen” (2e alinea) een punt plaatsen en de tekst te vervolgen bij: „De problemen van ieder volk etc.” en aldus te doen vervallen: „en een verplichting om te streven naar overeenstemming. De geschiedenis rechtvaardigt dit praktische vertrouwen in de mens.”

(Dordrecht)

Prae-advies: Het is uiteraard niet mogelijk een resolutie van een internationaal congres achteraf te wijzigen. Het congres heeft natuurlijk dergelijke resoluties niet te onderschrijven als het dat niet wenst.

d. Wereldpolitiek. (zie verklaring op pag. 30)

Het Congres heeft kennis genomen van een verklaring aangaande de wereldpolitiek en dringt er bij iedere aangesloten organisatie op aan een kleine permanente werkgroep voor Wereld-Veiligheid samen te stellen met de volgende opdrachten:

1. het bestuderen van de problemen van nationale verdediging en internationale veiligheid;
2. het leggen van contact met andere groepen die zich bezighouden met deze problemen en met deze alle mogelijke vruchtbare samenwerking tot stand te brengen;
3. het bewuste denken over deze problemen binnen de organisatie te stimuleren, voor te lichten en onder woorden te brengen, en voorstellen tot actie te doen, indien dit gewenst mocht zijn;
4. Het IHEU-secretariaat op de hoogte te stellen van elke ontwikkeling die van algemeen belang zou kunnen zijn, en eens per jaar een verslag uit te brengen aan het Dagelijks Bestuur omtrent de werkzaamheden van de werkgroep ten aanzien van het nationale beleid en de publieke opinie inzake de verdediging.

Uw taak . . . hun toekomst!

Centrum voor Humanistische Vorming Bijdrage f 3,75 per jaar.

Secretariaat: Oudegracht 152, Utrecht. Giro: 60 84 68 t.n.v. het Centrum voor Humanistische Vorming.

VIII Verkiezingen

a. Hoofdbestuur

Voorzitter:

1. Dr. J. P. van Praag, Voorburg

Ondervoorzitters:

2. Mr. Dr. H. J. Roethof, Voorburg
3. J. Bijleveld, Bennebroek

Secretaris:

4. B. J. Max, Amersfoort

Penningmeester:

5. Drs. J. Koopman, Voorburg

Leden:

6. Dr. H. Bongers, Oosterbeek
7. Mev. Mr. J. J. Th. ten Broecke-Hoekstra, 's-Gravenhage
8. Drs. J. H. P. Colpa, Assen
9. Drs. W. van Dooren, Bilthoven ¹⁾
10. Mevr. J. K. van Eck, Rotterdam
11. Mevr. D. Heroma-Meilink, Amstelveen ²⁾
12. E. T. Hoven, Amsterdam
13. J. de Leede, Waddinxveen
14. Dr. E. Nordlohne, Amsterdam
15. W. A. van Opijnen, Emmen
16. Mr. M. G. Rood, Amsterdam
17. Prof. Dr. B. W. Schaper, Oegstgeest
18. Mevr. Mr. H. Singer-Dekker, Rijswijk (ZH)
19. P. Spigt, Amsterdam
20. Prof. Dr. G. Stuiveling, Hilversum
21. Drs. D. de Vries, Enschede
22. Prof. Dr. L. G. van der Wal, Delft

(Hoofdbestuur)

Van de kandidaten, die in 1961/1962 nog geen lid van het Hoofdbestuur waren, vermelden wij hieronder enige gegevens:

¹⁾ Drs. W. van Dooren, Bilthoven. Geboren in 1934 - Secretaris Gemeenschap Bilthoven. Geestelijk Raadsman voor de Inrichtingen van Justitie. Leraar Duits aan Gymnasium. Gestudeerd in Theologie en Filosofie.

²⁾ Mevrouw D. Heroma-Meilink, Amstelveen. Geboren in 1908. Lid van de Centrale Commissie Geestelijke Verzorging. Secretaresse van de Stichting voor Bureaus voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden. Lid van de Tweede Kamer voor de P.v.d.A.

b. Redacteurs

Mens en Wereld - P. W. van der Vliet, Amsterdam
In en Om - Th. W. Polet, Soestdijk
Woord van de Week - J. van den Ban, Utrecht
Kader - Th. W. Polet, Soestdijk

Hoofdbestuur

c. Financiële Commissie

J. Homburger, Amsterdam (Tuinsteden West)
A. Lansink, Amsterdam (Tuinsteden West)
E. Happé, Amsterdam (Tuinsteden West)
R. van Kleef, Soest (Soest/Baarn)
L. Vons, Vlaardingen (Hoofdbestuur)



Voor hen, die hun vakantieplannen reeds maken, hieronder een overzicht van datgene, wat in 1963 wordt georganiseerd.

1 Bejaardenweken in „De Ark”

Gezien de bijzonder geslaagde weken in 1962 worden in 1963 4 bejaardenweken gehouden. De weken van 11 t/m 25 mei zijn reeds volgeboekt.

Voor de weken van 14 t/m 28 september is nog plaats. De leiding van de week van 14 t/m 21 september berust bij mevrouw G. W. G. Rudelsheim-Hamer.

Voor de week van 21 t/m 28 september is nog niet bekend wie de leiding heeft.

De prijs bedraagt f 38,50 per week, terwijl elke gast recht heeft op 1 consumptiekaart van 21 consumpties voor f 3,50.

2 Vakantie op „De Ark”

De reserveringen voor „De Ark” zijn in volle gang. Zo u niet te laat wilt komen raden wij aan spoedig te bespreken. In het bijzonder adviseren wij u het voor- en naseizoen. Folders worden u op aanvraag toegezonden. Correspondentie te richten aan: „De Ark”, Belvedereaan 14, Nunspeet, tel. 03412 - 24 04.

U weet het: Leden van het Verbond ontvangen 10 % reductie op de pensionprijzen (alleen voor zichzelf).

3 Zomerkampen voor de jeugd

De buitenwerkcommissie van het Humanistisch Verbond organiseert in 1963 de volgende kampen:

a Kinderkamp 10-13 jaar te Elspeet in „de Korenbloem”, en wel van 20-27 juli.

Prijs: f 42,- incl. f 2,- zakgeld.

Opgeven bij de leiding, de heer en mevrouw J. Weggelaar, Erasmusgracht 23-III, Amsterdam. Tel. 020 - 8 39 19.

b Jongerenkamp 13-15 jaar te Beek (Gem. Bergh), bij Zeddam van 3-13 augustus en van 14 tot 24 augustus.

Het eerste kamp staat onder leiding van de heer P. van Soelen (Bilthoven); het tweede onder leiding van de heer en mevrouw E. R. Veuger (Zaandam).

De prijs bedraagt f 50,- per 10 dagen.

Opgave van deze kampen bij mevrouw E. Plettenberg-Sweid, Saffierstraat 76-I, Amsterdam. Tel. 020 - 73 83 69.

c Het zeekamp voor 13-15 jarigen gaat niet door.

d De trektocht naar het Maasdal in België (aanv. Luxemburg) is volgeboekt.

Centrum voor

Humanistische Vorming

Een uitvoerige documentatie over het vormingsonderwijs is thans verschenen en aan belangstellenden gezonden. Bij de gemeenschappen is deze uitgave tegen de prijs van f 0,50 verkrijgbaar.

Aan alle deelnemers aan het Centrum werd het eerste nummer van een mededelingenblad met de titel „Taak en Toekomst” gestuurd. Het ligt in de bedoeling op deze wijze enkele malen per jaar de nodige informatie te verstrekken.



JULIAN HUXLEY

De recensent, wie het boek ter beoordeling toegezonden is, staat voor een moeilijke taak. Hij zou min of meer deskundig moeten zijn op zeer uiteenlopende gebieden van onderzoek en dat is hij niet. Het enige wat hem rest is een overzicht van de inhoud te geven, over enkele zaken zijn oordeel uit te spreken en zich daarbij te oefenen in bescheidenheid.

De a.s. lezer weet nu, dat hij niet van het begin tot het eind profijt van de lectuur zal hebben. Toch klinkt dit erger dan het is. Er zijn n.l. enige algemene verhandelingen en verschillende, die te volgen zijn zonder dat speciale vakkennis daarvoor nodig is.

Tot de eerste soort reken ik de bijdrage van Huxley zelf. Zij is doortrokken van een wel-doende geestdrift voor „de nieuwe en revolutionaire visie op de werkelijkheid”, die in de loop van zijn leven al duidelijker vorm voor hem heeft aangenomen. Hij constateert, dat „zij, evenals elke waarachtige visie profetisch is. Zij stelt ons in staat het menselijk bestaan nu te begrijpen van uit zijn bijzonder verleden en helpt ons niet alleen een even bijzondere toekomst tegemoet te zien maar ook bewust aan zijn verder verloop richting te geven”.

Deze levensvisie, aldus Huxley geeft het streven, dat de zorg voor de materiële behoeften te boven gaat, de plaats, die het toekomst: functie en waarde van het kunstzinnig schep- pen, van het zuiver wetenschappelijk onderzoek en van het religieus beleven. Zijn woorden krij- gen een warme ondertoon

als hij de betekenis van de kunst voor het innerlijk leven en voor de samenleving schetst, als hij er op wijzen kan dat onwetendheid en bijgeloof verdwijnt, zodra de mens zich ervan bewust wordt hoe verhelderend het onbevoor- oordeelde denken werkt,

als hij getuigt van de noodzaak en van de mogelijkheid ener religie, die aan de behoeften van de toekomstige mens voldoet.

Hoeveel verwacht hij van een humanistische levensovertuiging, die toont, dat het opnieuw leren waarderen van de religieuze beleving „slechts een onderdeel is... van een groots ont- werp tot onderzoek van 's mensen innerlijk le- ven, dat het ruimteonderzoek in betekenis en belangrijkheid kan en moet evenaren, ja over- treffen”.

Natuurlijk is het gemakkelijk in een betoog als dit de zwakke plekken aan te wijzen. Min- der eenvoudig, maar vruchtdragender is het te trachten het zichtbaar met voorliefde neerge- schrevene op zich in te laten werken, het mee te beleven en zich dan af te vragen: wat hier- van vindt weerklink in eigen innerlijk?

Wie beschikt over de gedegen kennis van de Engelse taal, de sympathie voor Huxley's ge- dachtengang en de beheersing van de eigen taal om de Nederlandse humanistische literatuur te verrijken met een vertaling? Zij (hij) zou er menigeen een dienst mee kunnen bewijzen.

Persoonlijke keus

En dan nu de bouwstoffen. Zij zijn te vinden in de vijftientwintig kortere hoofdstukken, die

Bouwstoffen voor een Humanistisch levens- en wereldbeeld

Julian Huxley heeft in 1961 een verzameling verhandelingen uitgegeven onder de titel „The humanist Frame”. In een inleidend artikel zet hij nog eens* uiteen, wat zijn humanistische levensbeschouwing, die de evolutietheorie tot centrale gedachte heeft, inhoudt. Zijn overtui- ging, dat deze theorie op vele terreinen van wetenschap haar vruchtbaarheid bewezen heeft en zijn verwachting, dat dit in de toekomst in groeiende mate het geval zal zijn, brachten hem er toe zich tot beoefenaren van die wetenschappen te wenden met het verzoek om een bijdrage, waaruit dit bleek. Op deze wijze zou aan lezers, die met hem van mening waren, dat op die grondslag een levens- en wereldbeeld kon worden gebouwd, belangrijk materiaal kunnen worden voorgezet.

op dit lange eerste volgen. Onder de auteurs treft men biologen en fysiologen, sociologen en economen, opvoeders en kunstkeners, psy- chologen en gewone mensenkeners aan. De op- somming is niet volledig.

Ik doe een greep, mijn keus, een zeer per- soonlijke.

Ik begin met wat Sir Russell Brain, een neu- roloog over het oude onderwerp, lichaam, her- senen, denkvermogen en ziel, schrijft. Een his- torisch overzicht van de denkbeelden over de betrekking tussen lichaam en ziel, uitlopend op een samenvatting van de nieuwere ideeën daarover. Belangwekkende gegevens, die wijzen op de eenheid van deze tegendelen. Enkele slotzinnen, die licht werpen op het probleem van de verhouding tussen wetenschap en levens- overtuiging, volgen hier:

„De mens is niet alleen een denkend wezen, bewust van eigen bestaan, sinds voorhistorische tijden is hij ook een kunstenaar geweest... heeft hij zijn scheppend vermogen gebruikt om uit- drukking te geven aan zijn inzicht en zijn vreug- den... De wetenschap verschaft ons reële emo- tionele voldoening, maar zij kan niet de vor- men van werkelijkheidsbeleving, die rechtstreeks een beroep op menselijke gevoelens doen, ver- vangen en zij poogt dat ook niet te doen”.

De socioloog Morris Ginsberg stelt in zijn verhandeling de vraag wat er overgebleven is van het achttiende-eeuwse geloof in de vooruit- gang als een natuurlijk proces. Hij houdt zich in het bijzonder bezig met de morele vooruit- gang en komt tot de conclusie, dat de vaak ver- kondigde zekerheid, dat de ethische idealen het op de duur winnen zullen, geen steun vindt in de feiten, het denkbeeld „van een automatische en noodzakelijke vooruitgang” evenmin. De mens groeit nooit in zedelijk opzicht, als hij niet zelf meewerkt en kennis alleen is onvoldoende om hem tot die medewerking te brengen. Tal- rijk zijn de hinderpalen, die hij bij zijn streven in deze richting moet overwinnen. Een onderzoek naar de oorzaken van zijn veelvuldig falen be- sluit dit betoog, dat rijk is aan vruchtbare ge- dachten.

Bijzonder geboid heeft mij de studie van E. H. Erikson over de menselijke deugden. De schrijver zoekt en vindt een rangorde van deug- den, welke aan een ontwikkelingsgang doet den- ken. Hij gebruikt het woord „deugd” in de oor- spronkelijke betekenis, nog bewaard gebleven in het woord „deugdelijk” (men denke aan b.v. deugdelijk zaad). Het heeft dus te maken met de innerlijke kracht van de menselijke persoon- lijkheid, met datgene wat een mens tot Mens maakt. De wijze waarop het woord „deugd” hier gehanteerd wordt heeft niets te maken met gemoraliseer.

Vier deugden, welke reeds in het kinderleven ontluiken, worden vooropgesteld: hoop, wil, doelbewuste vastberadenheid en bekwaamheid. Daarop volgt trouw, een, die een rol gaat spe-

len, als de mens op de drempel der volwassen- heid staat en ten slotte ziet hij er nog drie, welke eerst later duidelijk naar voren kunnen treden: liefde, zorg voor iets of iemand en als kroon op het werk wijsheid.

Voor Erikson is dit een „evolutionair sche- ma”...

„Het onderzoek naar de betekenis van deze fundamentele deugden – de wonderen van het alledaagse leven – is onmisbaar voor een juiste waardering van het levensproces, waaraan de mens deel heeft, van datgene, waarmee hij in zijn eigen leven te doen krijgt en van de kracht, waarover hij de beschikking heeft”.

Plaats van de kunst

De van twijfel getuigende vraag of in deze humanistische omlijsting ook de kunst als le- vensuiting en levensmogelijkheid de plaats krijgt, welke haar toekomst, beantwoorden de componist Michael Tippett en de schrijver Stephen Spender beiden positief.

De geest, waarin de eerste dat doet, blijkt uit het volgende citaat:

„Tot op zekere hoogte is elk kunstgenot een vlucht uit de harde wereld der zakelijkheid. Vlucht waarheen? Naar de innerlijke wereld van gevoelens. Dat werpt rijke winst af. Zou die wereld voor ons gesloten zijn en niet meer gezocht worden, dan zou de mens te kort ko- men. Darwin klaagde in zijn levensbeschrijving: „Al vele jaren achtereen kan ik er niet toe- komen ook maar één regel poëzie te lezen... Ik heb de smaak voor schilderijen en muziek ver- loren... Mijn geest is een soort machine gewor- den, die verzamelingen van feiten verwerkt tot algemene wetten... Dit verlies is er een aan le- vensvreugde, dat bovendien schade toebrengt aan mijn intellect en meer nog aan mijn mense- lijkheid door verzwakking van de emotionele kant van mijn natuur.” Hij legt feilloos de vin- ger op de wonde plek, als hij hier het woord „machine” gebruikt. Het gevaar van te ver- doorgevoerde mechanisering verrijst op elk terrein van het maatschappelijk leven. Zo ko- men kunstenaars tot een schok-therapie, zoals een schrijver als D. H. Lawrence, een schilder als Kokoschka het deed”.

Terwijl Tippett in zijn verdere uiteenzetting zich vrijwel alleen bezig houdt met de muziek ontleent Spender, als hij de vraag stelt in hoe- ver de samenleving de kunstenaar beïnvloedt en omgekeerd, zijn voorbeelden in hoofdzaak aan de schilder- en beeldhouwkunst.

Lopen de veranderingen in het maatschappe- lijk bestel min of meer parallel met die in de scheppende kunsten? Spender waarschuwt met nadruk tegen een al te simpel antwoord op die vraag. Een bepaalde maatschappelijke groei kan uit een zeker oogpunt beschouwd positief ge- waardeerd worden en toch de ontwikkeling van de kunst kwaad doen. De kunstenaar, bewust of onbewust steeds individualist zal zijn eigen weg gaan. Wat zijn oorspronkelijkheid bedreigt is een gevaar. De mening, dat die gevaren in dictatoriaal geregeerde landen, vroeger en nu,

(vervolg op pagina 10)

* Zie de artikelen in Mens en Wereld over „Religie zonder Openbaring” (3 jan.-14 maart 1959).

(slot van pagina 9)

ernstiger zijn dan in democratische is niet juist. Spender illustreert dit door een gevaar te signaleren, dat beide maatschappijvormen nu gemeen hebben, dat van star handhaven van een levenshouding welke de verbeelding als een zelfstandig menselijk vermogen geen voedsel geeft:

„Het grootste gevaar, dat nu de kunst bedreigt, is niet de dictator noch het zo vaak beschuldigde massa-medium (de radio of de televisie) maar de vrijwel iedereen beheersende opvatting, dat het in ons leven toch eigenlijk gaat om materiële vooruitgang.”

Een merkwaardig en leerrijk artikel schreef Michaël Young, socioloog. Hij vraagt aandacht voor het vreemde verschijnsel, dat politieke beslissingen, die leiding willen geven aan de evolutie van de maatschappij niet of hoogstens onvoldoende worden voorbereid door sociologisch onderzoek. Dat zou immers feitelijke gegevens kunnen verschaffen over wat algemeen gewenst wordt en wat voor alles nodig is. Ook zou zo een gefundeerd antwoord op de vraag naar de daarbij passende maatregelen gegeven kunnen worden. Controle achteraf volgens de methoden der sociale wetenschappen ter beoordeling van de resultaten der genomen maatregelen zou doeltreffende correcties mogelijk maken. Langs deze weg zou het, aldus de schrijver, mogelijk worden, dat op den duur de mens „de maatschappij kiest, welke zijn groei tot een hoger niveau dan ooit te voren is bereikt mogelijk maakt”.

Te optimistisch? Ja, want er zijn nog andere invloeden, die de gang der gebeurtenissen mee bepalen dan die waar de auteur aan denkt. Intussen het zou al veel betekenen, indien op deze wijze de maatschappelijke ontwikkeling althans enigszins beïnvloed werd.

Ik houd op. Niet omdat er niets meer te vermelden zou zijn, dat voor de lezers van Mens en Wereld de moeite waard is. Integendeel, er zijn opstellen over het bevolkingsvraagstuk, wat er van maatregelen ter oplossing ervan wel en wat daar niet van te verwachten is. Er is een bijdrage van de Hindoe Sudhir Sen „Nieuwe horizonten voor onderontwikkelde volken”, dat alleen reeds, omdat het door een tot oordelen bevoegde belanghebbende geschreven is, warm aanbevolen kan worden. Maar een iets uitvoeriger bespreking van alles wat van waarde is vraagt te veel plaats.

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: P. W. van der Vliet

Redactieraad: Mr. H. Singer-Dekker, dr. H. Bongers, prof. dr. J. C. Brandt-Corstius, R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof, H. A. Scheltes.

Redactiesecretaris:

H. P. Danz, Schieweg 87c, Rotterdam 4, telefoon 80641

Administratie, abonnementen en advertenties:

Oudegracht 152, Utrecht, telefoon 10163; postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag
Kleine advertenties f 0,20 per woord

Abonnementsprijs voor leden van humanistische organisaties f 5,— per jaar, voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,—; losse nummers f 0,30.

Ik eindig dus met een paar woorden over het slot, waar Aldous Huxley schrijft over „Menselijke mogelijkheden”. Wie zijn „Brave new world” ** gelezen heeft vermoedt wat hem te wachten staat: een bespiegeling over mogelijkheden, welke met het voortschrijden van de wetenschappen, binnen het bereik van de mens komen. Uiteraard wijst hij daarbij op de nieuwe verantwoordelijkheden van de volgende generaties. Hij waarschuwt:

„Vermeerdering van kennis voert niet van zelf tot daden, wel kan zij onze daden gevoed door onze wil en onze gevoelens (van wat goed

is en wat niet) richten. Die wil en die gevoelens worden op hun beurt in beweging gebracht door een levensovertuiging en mede door onze kennis van de mogelijke gevolgen. Als wij doorgaan met te leven, zoals wij nu leven en inzicht krijgen in de noodlottige gevolgen daarvan, dan kan de inspiratie, welke van onze levensovertuiging uitgaat, onze daden zo richten, dat de verwerkelijking van onze volle menselijkheid naderbij komt. Daar gaat het immers om?”

Pr.

** Huxley's verzamelwerk is al met al een boek, dat onze aandacht waard is.

IK denk er ZO over

Hum. jeugdwerk binnen schoolverband

De mammoetwet heeft ons, humanisten, toegelaten tot het openbaar voortgezet onderwijs; daardoor zal het binnenkort mogelijk zijn, dat wij in humanistische geest onderwijs gaan verzorgen op openbare scholen. Hiermede is een stukje discriminatie weggenomen, hetgeen velen terecht tot voldoening stemt. Voor onderwijsdeskundigen begint echter nu pas het beraad. Hoe moet dit onderwijs heten? Hoe moet het gegeven worden?

Men koos — voorlopig? — de naam: „Humanistisch vormingsonderwijs”. Is die keuze misschien wat haastig geweest? Zijn we er wel zo gelukkig mee?

„Natuurlijk wel,” zal menigeen zeggen; „die term geeft precies weer wat we bedoelen. We willen vorming van de jeugd in humanistische geest. Iedereen begrijpt wel, wat we daarmee bedoelen.”

Mag ik hier dan toch een vraagteken zetten? Ik begrijp het niet. „Vorming” is vormgeving. Maar waaráan wil men „vorm” geven? Aan de „geest” natuurlijk. Goed, maar welke „vorm” krijg die „geest” dan? Een humanistische? Dit laatste wordt doorgaans ten stelligste ontkend: men wil geen humanistjes kweken, maar wat dan wel? Mensen soms? Maar dat wil iedereen; dat onderscheidt ons onderwijs niet van alle andere soorten. Heeft echter een groep die geen eigen doelen nastreeft, wel recht van bestaan?

Ben ik soms te zwaartillend of te theoretisch met deze vragen? Geeft het eigenlijk niet, hoe we het noemen, als 't kind maar een naam heeft? Hoeft de vlag de lading niet te dekken? Hoe dit ook zij, ik hoop, dat men mijn vragen zal be-

grijpen, als men hoort, wat hiervan de achtergrond is. Ik ben namelijk leraar in de oude talen en bijgevolg houd ik mij sinds jaar en dag al bezig met „vorming van de geest” in humanistische trant. Men zal misschien begrijpen, dat bij mij de vraag bovenkomt, of één keer humanistische vorming niet voldoende is. Of wil men soms op gymnasia en gymnasiale afdelingen van lycea geen humanistisch vormingsonderwijs — stijl mammoetwet — geven? 't Is mogelijk, maar dan wordt het toch tijd om dit duidelijk bekend te maken. Zo niet, dan zou ik graag weten, waarom het daar dubbel op moet. Of wil men tegenwerpen, dat de school naar weetjes streeft en dat wij juist moeten streven naar karaktervorming? Ik word hier niet veel wijzer van, want de z.g. klassieke vorming streeft niet naar schoolse kennis en het humanistisch vormingsonderwijs niet naar karaktervorming. In het programma dat onlangs (Humanistisch Vormingsonderwijs p. 14) werd gepubliceerd, is sprake van enige kennis omtrent de groten uit de wereldgeschiedenis op het terrein van religie en ethiek; in de hogere klassen wil men moderne problemen aansnijden, zoals oorlog en vrede, rassendiscriminatie, seksualiteit en erotiek enz., enz. Dus geen karaktervorming.

Het humanisme vraagt rekenschap en is bereid die af te leggen. Welnu, zou men ook bereid zijn zich rekenschap te geven van de problemen die er schuil gaan achter de ogenschijnlijk zo vertrouwde term „vorming van de geest”? Ik vraag het alleen maar.

M. C. D. Kuilman

Nog eens: SEXUALITEIT

In Mens en Wereld van 9 maart is onder de titel: „Sexualiteit en Liefde”, een reactie op de twee verhandelingen van de heer Rietdijk over dit onderwerp opgenomen. Naar aanleiding van deze reactie moet me het volgende van het hart. Het blijkt m.i. uit de inhoud van deze reactie dat mevrouw Meyer-Bannink in het geheel niet op de hoogte is met de problematiek van de ongetrouwden.

Hier is wat men noemt een „outsider” aan het woord. Op zichzelf is dit niet zo bevreemdend, daar zaken als huwelijksbemiddeling, zedelijke normen en seksuele nood, veelal tot die onderwerpen behoren waarover men maar liever niet spreekt in het openbaar. Maar laten mensen die niet weten wat er op dit gebied te koop is zich dan ook van een oordeel onthouden.

De realiteit van de hedendaagse huwelijksmarkt is wel even anders dan de voorstelling die mevrouw Meyer-Bannink hiervan heeft. Mag zij er in dit verband even op gewezen worden dat het aantal mensen die zich als be-

middelaar op de huwelijksmarkt werpen hand over hand toeneemt en er veelal grof geld aan verdienen? De prijzen die dit soort lieden voor hun zogenaamde bemiddeling in rekening brengen variëren van f 100 tot f 1000. Wel een bewijs dat wel degelijk de behoefte aanwezig is aan een betrouwbare en doelmatig werkende instelling zonder winstdoel, waar een ontmoetingsterrein voor niet gehuwde personen het hoofddoel vormt. Niet iedereen vindt namelijk het gezochte contact bij dansclubs, toneelvereniging, in de kennissenkring en op dergelijke plaatsen. Verder mag mevr. Bannink wel eens overdenken dat ongehuwde personen, indien ze de consequenties durven en willen aanvaarden, evenveel recht op een seksueel leven hebben als gehuwden. Aan de erkenning van dit recht ontbreekt het nog al eens in de hedendaagse zedelijkheidsmoraal. Geslachtsomgang blijkt bij velen nog altijd tot het monopolie der gehuwden te behoren. Waaraan dit alleenrecht ontleend wordt blijft veelal in de schaduw.

B. v. d. Brink

SEXUALITEIT naar aanleiding van de artikelen van Rietdijk

Toen na lezing van de artikelen van C. W. Rietdijk mijn interesse gewekt was, ben ik zijn boek gaan lezen. Daar het nogal dik en moeilijk is, kon ik er niet eerder dan nu mijn mening over geven. Intussen zijn twee van mijn seksenoten, die het boek waarschijnlijk niet gelezen hebben in de pen geklommen, en hebben de heer Rietdijk met spot en hoon overladen. Tot mevrouw Meijer zou ik de volgende opmerkingen willen maken:

Wat uw opgroeiende dochters denken, doet niet terzake. Zulke kinderen groeien op in de vooroordelen van hun ouders. Om de ideeën van Rietdijk te volgen moet men wel over enige kennis en over oordeelsvermogen beschikken. Het is geen boek voor pubers. U zegt:

„Ik zal u niet met argumenten lastig vallen”. Jammer, mevrouw, had u dat maar wél gedaan, dan hadden we er allemaal nog wat van kunnen leren.

Uw insinuatie dat Rietdijk alleen aan sex en niet aan liefde gelooft, is volkomen ongegrond en ongepast. Als iemand zoveel werk verzet als hij gedaan moet hebben om een wetenschappelijk gefundeerd boek te schrijven, mag men toch minstens aannemen dat hij een ernstige levensbeschouwing heeft. Rietdijk wenst geen kunstmatige scheiding tussen „hogere” en „lagere” erotiek, dat is al.

Wie durft in ernst te beweren, dat vrouwen geen seksuele problemen hebben? Dat ze er zo weinig boeken over schrijven, komt ten eerste doordat ze in het algemeen minder boeken schrijven dan mannen. Wetenschappelijke althans, want in de romanliteratuur, ook die van vrouwen, komt men toch nogal eens een seksueel probleempje tegen. Ten tweede maken vrouwen zich veel gauwer belachelijk dan mannen als ze voor hun seksuele problemen uitkomen. In zijn boek vermeldt Rietdijk dit verschijnsel.

Met T. J. Eskes ben ik het eens, dat de artikelen in Mens en Wereld van Rietdijk te veel uit hun verband gerukt waren. Eigenlijk zou Rietdijk zijn denkbeelden in een dunner boek in eenvoudige bevattelijke taal nog eens over moeten schrijven. Niet iedereen heeft de opleiding van een intellectueel die nodig is om dit boek te begrijpen. Maar ook niet-intellectuelen kunnen voor rede vatbaar zijn, en voor revolutionaire oplossingen gewonnen worden.

De hoofdstellingen van Rietdijk zijn: de maatschappij mag alleen gebaseerd zijn op naastenliefde en efficiency (dit laatste als toegepaste rede)

gefrustreerde erotische verlangens leiden tot angst en agressie, en zijn daarom hoogstgevaarlijk.

Dat er in onze maatschappij op grote schaal gefrustreerd wordt, zal toch wel niemand durven ontkennen, en ook niet dat er zeer veel angst, haat en jaloezie heerst. Mijn levenservaring is zodanig, dat ik het volkomen met Rietdijk eens ben.* Als jong meisje was ik precies dat type dat geen „lol” kan maken, dat alles ernstig opneemt, en toen al zag ik in, dat de hele huwelijkskeus op een verkeerde basis berust, en dat ik daar waarschijnlijk het slachtoffer van zou worden. Ik ben dan ook altijd opstandig geweest, en heb slechts met moeite bitterheid

en rancune overwonnen om tot een positieve levensbeschouwing te komen. Een revolutionaire levensbeschouwing in de geest van Rietdijk. Wat we zelf gemist hebben, kunnen we aan een volgende generatie wel gunnen. Ik heb nu een dochter van 15 jaar, die ik met moeite naar een dansles gejaagd heb. Na het slotbal had ze de volgende dag telkens huilbuien: overspannen omdat ze zich aan één stuk door had moeten aanstellen. „Ik ben daar mezelf niet,” zei ze. Nu hoeft ze niet meer van me. Het enige wat ik nu nog voor haar doen kan is haar in Rietdijkse geest voorlichten en zeggen: „niet jij bent abnormaal, de maatschappij is abnormaal”.

Overigens heb ik ook wel kritiek op Rietdijk; met name in zijn ideeën over eugenetiek vind ik dat hij te veel doordraaft, en daarmee kans loopt het voor zijn eigen ideeën te bederven. Op blz. 242 lees ik: „Wanneer... een geselecteerde groep, bijv. een door *medici en andere deskundigen* uitgezochte 20 % van de mannen en 50 % van de vrouwen met de voortplanting wordt belast...”

Hier zou de dwang, die Rietdijk af wil schaffen, langs een achterdeur weer binnenkomen. Ik althans zou niet bereid zijn aan een groep mensen, al zijn ze nog zo deskundig, toestemming te vragen wanneer en van wie ik een kind mag krijgen. Ik geloof dat het een elementair recht van de vrouw moet worden in volle vrijheid over haar moederschap te beslissen. Aan die vrijheid ontbreekt nu zeer veel. Ik geloof, dat Rietdijk meer vertrouwen moet hebben in de spontane selecterende werkzaamheid van het *bevrijde* moederschaps-instinct. Zelf betoogt hij, dat we het allemaal ongeveer eens zijn als het gaat om geestelijke en lichamelijke superioriteit. Deze superieure wezens zullen dus vanzelf meer kans krijgen om zich voort te planten. Dat dit eventueel door kunstmatige inseminatie zou gebeuren vind ik helemaal geen gek idee. Maar die raad van deskundigen staat me niet aan. Dit is evenwel slechts een detailkwestie, die Rietdijk en ik dan maar aan onze nakomelingen over moeten laten.

Een vrouw van vijftig jaar

Het klimaat in het verbond

Op verzoek van onze redactie zal ik heel in het kort, en daarom natuurlijk uiterst onvolledig, mijn mening geven over het klimaat in het Verbond.

Met mevrouw H. M. de Vries-Wieringa ben ik het volkomen eens. Altijd weer moet ik vaststellen dat we te rationeel zijn. Dat blijkt trouwens wel uit het onderschrift van onze redacteur, waar hij de humanist karakteriseert in zijn streven naar expansie en probleemstelling.

De gelovigen kennen de bindende sfeer van hun geloofsgemeenschap. Akkoord! Maar waarom noemen wij eigenlijk de afdelingen van het Verbond „gemeenschappen”, als daar de bindende sfeer niet zou kunnen worden geschapen van ONZE geestelijke verbondenheid? Is het juist niet onze taak, in sterke mate de nadruk te leggen op deze geestelijke (zo u wilt kosmische) verbondenheid?

Bij het scheppen van sfeer speelt het gevoel een zeer belangrijke rol. Het begrip „gevoel” is bij de meeste humanisten niet bijster in trek. Zij vinden het te zweverig. Zij menen dat de humanist slechts geestelijk gedijen kan, bij het oplossen van allerlei levensproblemen, langs de weg van het ontledende verstand.

Ik meen dat daar de schoen in hoofdzaak wringt.

Is het misschien daardoor dat de schoonheidsbeleving in het Verbond zo weinig aan de orde komt?

Naar mijn mening ontleen wij onze humanistische gemeenschapszin en de daaruit voortvloeiende werkzaamheid op allerlei terrein, in diepste wezen aan de drie geestelijke waarden: liefde, gerechtigheid en waarheid. Maar bezinnen wij ons dan niet te weinig op deze waarden, waardoor de verbinding met het wezenlijke van ons mens-zijn dreigt verloren te gaan?

Frederik van Eeden heeft het in zijn „Lied van Schijn en Wezen” zo gezegd:
*'t Gemoed voelt binding dieper dan de reede,
en deze, machteloos, waar haar maat niet strekt,
heeft niet te schenen 's harten teere zeeden,
wilt zij daarvan de gronden niet ontdekt.*

C. Völker

De glorie van ieder mens

De stukken van de heren T. W. de Hoek en J. Hagemeyer, in M. & W. van 3 november en 22 december j.l. hebben mij aan het nadenken gebracht. Begin ik met de Christenen. Volgens MIJN opvatting moesten eigenlijk alle Christenen, als volgelingen van Christus, de leer van het geweldloze verzet aanhangen. Behalve een klein groepje staan zij overal in het eerste gelid om de strijd met de wapens aan en goed te praten. En gerust met spitse argumenten. Zó rechtlijnig denk ik nu over de humanisten. De bron welke alle springaders van het leven voedt moet zijn de liefde.

Eigenlijk precies als bij de Christenen.

Of nog algemener gezegd, de liefde moet van alle mensen de drijfveer zijn. Daarom kom ik voor mijzelf tot de beslissing dat ook voor de humanist alleen de geestelijke strijd zedelijk geoorloofd kan zijn. Komt de humanist in een samenleving terecht waar hij tot geestelijk verzet moet overgegaan, dan zal die strijd voor hem een einde nemen bij het offer van zijn eigen leven. Geen waarden zijn te noemen, democratie, vaderland, godsdienst, waarheid, vrijheid, éénheid, kapitalisme, communisme, enz. waarvoor het doden van mensen moreel geoorloofd zoude zijn. Het doden van medemensen en de gladde wijze waarop wij dat goedpraten, zelfs verheerlijken, bewijst dat

wij de tijger welke in beginsel in ons allen aanwezig is, nog lang niet de baas zijn.

Het beginsel stel ik voorop. Doch voor mensen die vatbaar zijn voor rekenkundige argumenten diene dat bij oorlog met nucleaire wapens de mensheid praktisch wordt uitgeroeid en geen leefbare samenleving meer overblijft. Maar als er geen bewoonbare wereld meer overblijft, dan is oorlog doelloos geworden. Alleen een daad van krankzinnigen. Het grootste kansspel der mensheid is begonnen, met als inzet: de totale vernietiging.

De glorie van ieder mens is het zelf-nadenken en het zelf-oordelen, doch wij zien om ons heen, hoe doel-bewuste propaganda bezig is de mens te verlagen tot een stukje massa.

Moge ieder onzer zich zijn eigen, persoonlijke verantwoordelijkheid bewust zijn.

Mocht iemand antwoorden, dan s.v.p. geen antwoord met het voorbeeld van de inbreker die ik wél doodschiet. Inderdaad. Doch die éne neem ik voor mijn rekening, als ik de miljoenen spaar. Zoals ik liegen veroordeel, maar zelf ook wel eens lieg. Of zoals ik lichamelijke tucht-oefening als straf afwijs – laat u dit niet aan mijn zoontje lezen – doch als het nodig mocht zijn hem een tik op zijn billen geef.

H. W. Bannink

Lezingen voor de radio

zo. 7 april (VARA) 9.45 uur: P. Spigt: „Een fout is 't kenmerk van 't ware”.

zo. 14 april (VARA) 9.45 uur: H. Jansen: „Humanistisch Pasen”.

zo. 21 april (VARA) 9.45 uur: J. P. van Praag: „Humanisme en Vrede”.

zo. 28 april (VARA) 9.45 uur: E. Gerson Lohman: „Actief tolerant”.

Zeddam-Montferland. Voor een heerlijk rustige vakantie: **Pension „Wijde Blick“.** Volledig pension f 9,50 (incl.) p.d. Folder op aanvraag. Telefoon (0 83 45) 4 9 3.

Botterzeiltochten, 6 personen, **J. van Boven**, Schiermonnikoog.

Heb je een modern levensgevoel, houd je van kunst en van natuur, **zoek je een goede vriendin?** Als je niet ouder bent dan 55, schrijf eens! Brieven onder no. april 1 a/h bureau v/d blad.

Humaniste, ongehuwd, veertig, door huiselijke omstandigheden ten hoogste 4 dagen kunnende werken, zoekt plaatsing, bij voorbeeld als verkoopster (geen kantoor-opleiding). Liefst Schiedam of Vlaardingen, eventueel Rotterdam. Brieven onder no. april 2 a/h bureau v/d blad.

Wed. 49 jaar, algemene ontwikkeling, ruime culturele belangstelling en administratief onderlegd, **zoekt kennismaking** met beschaafde heer, ongeveer dezelfde leeftijd. Brieven onder no. april 3 a/h bureau v/d blad.

De hele wereld zoekt contact met u door Esperanto! Inlichtingen: Uut **Medema**, vertegenwoordiger Universala Esperanto-Asocio (algemeen en voor Wereldfederalisme en Naturalisme).

Wapenvelderkerkweg 10a, Heerde.

Instituut voor Ademhaling- en Ontspanningsgymn.

Oefeningen gericht op gezondheid en ontwikkeling van lichaam en geest.
(Hatha Yoga)

Privé en in clubverband.

Puck van Waveren

Irislaan 3 Heemstede
Telefoon 0 2500-3 66 76

Mogen wij onze lezers nog eens attent maken op de volgende door het Humanistisch Verbond uitgegeven brochures?

U kunt deze verkrijgen tegen de er achter genoemde prijzen (portkosten inbegrepen) door storting op girorek. 304960

Wat ben ik eigenlijk?	- 0.25
Dit wordt gedaan	- 0.30
Een verrassende ontmoeting	- 0.25
Onze kinderen tussen Humanisme en Christendom	- 0.75
De dag ligt voor ons	- 0.35
Humanisme en opvoeding	- 0.95
Modern Humanisme	- 1.75
Beginsel en Doel v/h Hum. Verbond	- 0.25
De idee v/d Openbare School	- 0.60
Studiekosten	- 1.25
Echt en onecht in geloof en ongeloof	- 0.75
Humanisme en Rede	- 2.25
Humanistische Gedachten (2e druk)	- 1.25
Humanisme en Sociale Gerechtigheid	- 1.25
Humanistisch Vormingsonderwijs	- 0.50
Oorlog en Vrede	- 0.30
Openbaar en daarmee gelijk te stellen Onderwijs	- 0.30

Een volledige brochurelijst wordt U op Uw verzoek gaarne toegezonden.

Adresveranderingen

U kunt de administratie veel werk besparen, door bij verhuizing tijdig uw adreswijziging op te geven aan het Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.



Humanistische Stichting

Socrates

Oudegracht 152, Utrecht

Landdag Socrates

Op 12 mei a.s. zal op deze landdag het onderwerp:

„WETENSCHAP VAN DE OORLOG“

aan de orde worden gesteld.

Sprekers: Prof. dr. F. van Heek; Prof. dr. B. Landheer.

Voorzitter: Prof. dr. L. G. van der Wal.

Plaats: Conferentie-oord „De Tempel“ te Overschie.

Aanvang: 11.00 uur. Einde: 16.15 uur.

„De Tempel“ is bereikbaar met bussen van de W.S.M. van de stations Delft en Rotterdam af.

Vertrek stations: 10.30 uur. Vertrek „De Tempel“: 16.30 uur.

Kosten f 3,50 per persoon. Donateurs en contribuanten „Socrates“ f 1,25. Koffie en thee inbegrepen. Lunch f 2,75 (niet verplicht).

Aanmelding: Secretariaat Humanistische Stichting „Socrates“, Oudegracht 152, Utrecht. Giro no. 58.22.93. Telefoon 030-10163 en 29563.

Tijdige betaling per giro wordt op prijs gesteld.

Wie
dan leeft
wie
nu zorgt

Aurora helpt u daarbij in het bijzonder door de Index-Benaderings Polis waarvan het verzekerd bedrag, binnen bepaalde grenzen, stijgt naarmate de kosten van levensonderhoud stijgen. Vraagt inlichtingen en een brochure met uitvoerige gegevens aan:

N.V. Levensverzekering Mij

Stadhouderskade 1a Amsterdam



MENS EN KOSMOS

Gewijd aan de studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap met hun grensgebieden, onder redactie van J. M. Hondius, Dr. H. Groot, Mr. N. Kluwer, P. Krug en Dr. D. H. Prins. Abonnementsprijs f 15,- per jaar (6 nummers). Losse nummers f 2,50.

Vraagt toezending gratis proefnummer en catalogus van uitgaven op geestelijk gebied bij de uitgever **N. KLUWER - DEVENTER**. Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

rapport humanisme en sociale gerechtigheid

Van dit rapport is zo juist een ongewijzigde herdruk verschenen.

Zij, die dit nog steeds zeer actuele rapport in hun bezit willen hebben, kunnen dit bestellen door storting of overschrijving van f 1,25 op postrekening no. 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond - Utrecht, met vermelding: „Rapport H.S.G. no 6301“.

Humanistische Correspondentiekring voor **huwelijkscontacten** opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht, gaarne 24 ct aan postzegels insluiten.